NOVOOTKRIVENI AUTOGRAFI FELIKSA PETANČIĆA

Leon Cvitić

UDK: 091.5Petančić, F.
929Petančić, F.
Izvorni znanstveni rad

Leon Cvitić
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Zagreb
lcvitic@m.ffzg.hr

Domaći znanstveni interes za život i djelo Feliksa Petančića kulminirao je početkom druge polovice prošloga stoljeća u iscrpnim studijama Petra Kolendića (1959.) i Dragutina Kniewalda (1956., 1958., 1961.). Ipak, Petančićeva uloga u kontekstu kako naše, tako i mađarske književnosti prepoznata je mnogo ranije, prvenstveno kad je riječ o njegovu djelovanju u slavnoj pisarskoj radionici hrvatsko-ugarskoga kralja Matije Korvina.

Rad analizira dostupnu građu koja je nekoć pripadala Korvinovoj knjižnici te ju uspoređuje s dosad poznatim rukopisnim svjedocima koje je moguće pouzdano pripisati Feliksu Petančiću. U radu je ukratko predstavljen životopis Feliksa Petančića, osuvremenjen na temelju recentnih saznanja i novootkrivena arhivskog materijala. Zatim, pomoću detaljne kodikološko-paleografske analize, problematizira se status rukopisa dosad smatranih Petančićevim autografima te se u raspravu uvodi nova građa, za koju se pokazuje da joj je Petančić autor. Konačno, pomoću novootkrivenih Petančićevih autografa prvi se put podastiru konkretni dokazi o naravi njegova rada u skriptoriju Matije Korvina.[1]

Ključne riječi: Feliks Petančić, Bibliotheca Corvina, rukopisna baština, paleografija, kodikologija

---

[1] Ovaj je rad napisan u sklopu projekta *Hrvatska rukopisna kultura: djela, pisari, zbirke* koji je financirala Hrvatska zaklada za znanost pod brojem IP–2019–04–8566.

1. Uvod

Dubrovčanin Feliks Petančić rođen je kao *Felix Brutus* najvjerojatnije početkom druge polovice petnaestoga stoljeća. Zahvaljujući suvremenim dokumentima sačuvanima u Državnom arhivu u Dubrovniku (DADU), znamo da je po nalogu vlastî Dubrovačke Republike u rodnome gradu redom djelovao kao učitelj, kancelar Kaznenoga suda, diplomat te pisar.[2] Dubrovnik je, koliko znamo, na duže razdoblje napuštao barem dvaput, otišavši najprije na dvor hrvatsko-ugarskog kralja Matije Korvina (vladao 1458.–1490.), gdje je boravio od 1487. pa sve do kraljeve smrti, kada se vraća u Dubrovnik. Važno je pritom napomenuti da po povratku iz Budima mijenja svoje prijašnje prezime *Brutus* novim prezimenom – *Petancius*.[3] Službeni dokumenti Dubrovačke Republike potvrđuju da je Petančić ondje proveo sljedećih šest godina, kada opet napušta rodni grad te isprva odlazi u Senj, gdje postaje gradskim kancelarom. U Senju je djelovao kao svojevrsni posrednik između Dubrovačke Republike na jugu te budimskog dvora kralja Vladislava II. Jagelovića (vladao 1490.–1516.) na sjeveru.[4] Sudeći po Petančićevu angažmanu nakon drugog i trajnijeg odlaska iz Republike, očigledno je uživao povjerenje na ugarskome dvoru, budući da je u kraljevo ime odlazio u diplomatske misije na Rod k velikom meštru rodskih vitezova Pierreu d'Aubussonu, zatim u Španjolsku radi organiziranja Cambraiske lige, pa čak i u Istanbul k sultanu Selimu (vladao 1512.–1520.). Osim toga, vrlo je vjerojatno odlazio i na misije u Francusku i Veneciju, uz povremene posjete rodnome Dubrovniku.[5] Spletom okolnosti, oko 1510. zatekao se u Zagrebu, gdje je 1511. zabilježeno da je vršio službu gradskoga suca.[6]

Nažalost, budući da je senjski arhiv uništen tokom Drugog svjetskog rata, ne znamo kada Petančić točno stupa u službu kancelara grada Senja, ali to se moralo dogoditi nakon 12. rujna 1496., kada u Dubrovniku stječe diplomu kojom postaje *notarius seu tabellio et judex ordinarius*.[7] Najraniji dokaz o njegovu službovanju

---

[2] Petar Kolendić, »Feliks Petančić pre definitivnog odlaska u Ugarsku«, *Glas SANU CCXXXVI*, 1959., 1–22.

[3] Leon Cvitić, »The Real Felix: The Archival Lives of Feliks Petančić«, *Systasis*, 2023. (internet, 11. svibnja 2026.).

[4] To daju naslutiti suvremeni izvještaji o Petančićevim misijama. Vidi Marino Sanudo, *Esposizione di rapporti fra la Republica Veneta e gli Slavi meridionali*, knj. 1, Tipografia del Commercio, Venecija, 1863., 237; József Gelcich i Lajos Thallóczy, *Raguza és Magyarország*, Tudományos Akadémia, Budimpešta, 1887., 828–830.

[5] Dragutin Kniewald, »Feliks Petančić i njegova djela«, *Posebna izdanja CCCL*, SANU, Beograd, 1961.

[6] Bruno Škreblin, *Urbana elita zagrebačkog Gradeca*, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2018., 82.

[7] *Div. Not. 76*, 149v, DADU.

jest dosad nepoznata isprava nastala u Senju 1500. godine.[8] Doduše, ime Feliksa Petančića na njoj nigdje se ne spominje, ali će ovdje na temelju poredbeno-paleografske analize biti pokazano da je isprava pisana upravo Petančićevom rukom. Zasad je dovoljno reći da se u završnome dijelu isprave spominje da ju je dao sastaviti senjski kaptol *per manus notarii nostri*. Tri godine kasnije Petančić izdaje te vlastitim potpisom i pečatom ovjerovljuje, kao *imperiali auctoritate notarius et nunc cancellarius juratus Segnie*, i drugu, srećom sačuvanu, službenu ispravu nastalu u Senju, tek odnedavno poznatu.[9] Petančić je dakle isprva u Senju vršio službu gradskoga notara nakon čega na prijelazu stoljeća postaje i kancelarom senjske komune.

Važno je također spomenuti i sažetak isprave iz 1504. godine, koju Manoilo Sladović pronalazi u tada još neuništenom senjskom arhivu.[10] U njoj se spominje da je »plemić Srećko iz Dubrovnika« po nalogu kralja Vladislava u posjed dobio imanje Podgoru u Gackoj.[11] Jasno je da navedeni Srećko Dubrovčanin ne može biti nitko drugi nego upravo Feliks Petančić, koji je tada još uvijek morao biti senjskim kancelarom.[12] Dokument nastao 10. listopada 1506. svjedoči pak da je Petančić do tada već bio napustio službu senjskoga kancelara.[13] Po svemu sudeći, na tome ga je mjestu zamijenio stanoviti *Daniel notarius et cancellarius curie Segniensis*,[14] što dodatno potvrđuje činjenica da dokumenti Dubrovačke Republike s početka 1507. godine Petančića spominju kao došljaka iz Ugarske.[15] Petančić je dakle najkasnije krajem 1506. napustio službu senjskog kancelara kako bi bio slobodniji

---

[8] Magyar Nemzeti Levéltár, *Frangepán család (Q 227), 38563*. Digitalni faksimil isprave dostupan na: archives.hungaricana.hu/en/charters/247444/ (internet, 11. svibnja 2026.).

[9] Magyar Nemzeti Levéltár, *Acta Paulinorum (Q312)*. Digitalni faksimil dostupan na: archives.hungaricana.hu/en/charters/251382/ (internet, 11. svibnja 2026.). Isprava se prvi put spominje u Géza Dávid i Bálint Lakatos, »Felix Petancius és a török szultánokról készített első európai családfa«, *Keletkutatás*, 2020., 47–88, 51.

[10] Manoilo Sladović, *Povĕsti biskupijah Senjske i Modruške ili Krbavske*, Tisak austrianskog Lloyda, Trst, 1856., 171.

[11] Iako literatura ne spominje selo toga imena na području Gacke, taj je toponim ondje i danas moguće sresti. Vidi Marijan Bradanović, »Bernardinov grb u grobničkoj župnoj crkvi i nadgrobna ploča biskupa Kristofora Stojkovića«, *Ars Adriatica* XIII, 2023., 75–98, 96.

[12] Takvom tumačenju u prilog ide i iznimna rijetkost imena *Feliks* u onovremenom Dubrovniku, što dodatno sužava krug onih na koje se navedena darovnica mogla odnositi.

[13] Magyar Nemzeti Levéltár, *Frangepán család (Q 227), 38564*. Digitalni faksimil isprave dostupan na: archives.hungaricana.hu/en/charters/259535/ (internet, 11. svibnja 2026.).

[14] To je zasigurno isti onaj *Daniel de Terzago… notarius et judex ordinarius… nec non… comunis Segne cancellarius juratus*, koga u spisima DADU datiranima u 1508. godinu pronalazi i Kolendić, n. dj. (2), 19.

[15] Gelcich i Thallóczy, n. dj. (4), 830.

obavljati diplomatske misije u ime kralja Vladislava. Međutim, u dokumentima iz zbornika Gelcicha i Thallóczyja već dvije godine ranije, točnije 28. prosinca 1504., Petančić se spominje kao kraljev tajnik, što znači da je otprije bio blizak budimskome dvoru.[16] Službena potvrda te veze možda je upravo gore navedena darovnica iz ljeta 1504. Bilo kako bilo, jasno je da Petančić najvjerojatnije već od početka kancelarske službe djeluje kao veza između Dubrovnika s jedne te kraljevskog dvora s druge strane. Je li tu zadaću obavljao s pozicije gradskog kancelara u Senju, kraljevskog tajnika u Budimu ili, zakratko, suca zagrebačkog Gradeca, u konačnici je manje važno.

Što se Petančićeva kasnijeg života i smrti tiče, malo se toga pouzdano zna. Ugarski humanist i povjesničar Nikola Olah (1493.–1568.), koji od 1505. do 1512. služi kao paž kralja Vladislava II. Jagelovića, spominje da je osobno upoznao Feliksa Dubrovčanina, bivšeg predstojnika pisarske radionice kralja Matije.[17] To znači da je nekada tokom toga razdoblja Petančić još uvijek aktivno djelovao u ugarskoj prijestolnici, ali ne nužno i u skriptoriju. Da je u to vrijeme zaista prisutan na dvoru, potvrđuje činjenica da se 1513. vraća u Budim iz diplomatske misije u Istanbulu, gdje je sa sultanom Selimom imao pregovarati o uvjetima primirja.[18] Živ je Petančić i 1517. godine, kada u Novom Vinodolskom u crkvi sv. Filipa i Jakova daje postaviti nadgrobnu ploču krbavsko-modruškome biskupu Kristoforu Stojkoviću. Za taj podatak zna i Kniewald, ali netočno tumači natpis koji se na nadgrobnoj ploči nalazi.[19] Njegovo je čitanje pokušala revidirati Lonza tvrdnjom da Stojković Petančiću nije bio stric (*patruus*), nego kum (*patrinus*).[20] Posljednji pouzdan podatak o Petančićevu životu odnosi se na izdanje njegova djela *Quibus itineribus Turci sint aggrediendi*, tiskanog 1522. godine. U predgovoru toga izdanja priređivač Johannes Cuspinianus[21] navodi da u trenutku objave njegov autor, Feliks Petančić, više nije među živima. Petančić je dakle umro između 1517., nakon što je Kristoforu Stojkoviću u Novom Vinodolskom dao postaviti nadgrobnu ploču, i 1522., prije nego mu je tiskom objavljeno popularnošću najuspjelije književno djelo.

Konačno, valja spomenuti i stoljetne nedoumice vezane uz sam Petančićev identitet. U tom je pogledu izrazito vrijedan doprinos dao Florio Banfi, koji je 1938. otklonio brojne nepoznanice vezane uz Petančićevu biografiju. Naime,

---

[16] Ibid., 828.

[17] O Olahovu će svjedočanstvu detaljnije biti govora u sljedećem poglavlju.

[18] Baltazar Adam Krčelić, *Historiarum Cathedralis ecclesiae Zagrabiensis Partis primae Tomus primus*, Typis primo Rainerianis, dein Zerauschegianis, ac demum Antonii Jandera typographi, Zagreb, 1770., 211.

[19] Kniewald, n. dj. (5), 39–41.

[20] Nella Lonza, »Dubrovački studenti prava u kasnom Srednjem vijeku«, *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku* 48, 2010., 26–30.

[21] Rođen kao Johannes Speißheimer (1473.–1529.), ovaj austrijsko-njemački humanist bio je poznanikom Feliksa Petančića, koga u uvodu navedenog tiskanog izdanja opisuje kao svoga prijatelja i stručnjaka za Osmansko Carstvo.

Banfi se u svome radu osvrće na *Biografski rječnik istaknutih osoba iz Dalmacije* Šime Ljubića, gdje Ljubić donosi dvije natuknice: jednu posvećenu »pateru Feliksu iz Dubrovnika«, te drugu posvećenu »Feliksu Petančiću iz Šibenika«.[22] Komentirajući Ljubićeve navode, Banfi kaže sljedeće:

> Crkveni status prvoga od dvojice Feliksa te šibensko porijeklo drugoga potpuno su izmišljeni, dok se status knjižničara odnosi na obojicu, što predstavlja osnovu za razumijevanje jednoga od najvažnijih problema vezanih uz *Corvinianu* – pitanje dosad »tajanstvene osobe Feliksa Dubrovčanina« koji nije nitko drugi nego Feliks Petančić. To jest, to su tek dva naziva za jednu te istu osobu koju su istraživači podijelili na dvoje zbog nejasnoća vezanih uz samoga Feliksa Petančića.[23]

Govoreći o povijesti re/konstrukcije Petančićeva životopisa, Banfi tvrdi da su propusti Vossiusa[24] i Schiera[25] uvelike zaslužni što su kasniji autori, primjerice Moréri,[26] Czvittinger,[27] Horányi[28] i Appendini[29] upali u zabludu da o Feliksu Petančiću i Feliksu Dubrovčaninu pišu kao o dvjema različitim osobama, pri čemu je tradicija o jednome identitetu, prisutna prvenstveno u Praya,[30] pa onda i Timona

---

[22] Simeone Gliubich, *Dizionario biografico degli uomini illustri della Dalmazia*, Rod. Lechner Librajo dell' I. R. Università, Beč, 1856., 130, 249. Ovakvo tumačenje nešto kasnije preuzima i Kukuljević u: Isti, *Slovnik umjetnikah jugoslavenskih*, tiskom Narodne tiskare dra. Ljudevita Gaja, Zagreb, 1858., 76; Isti, *Pjesme Marka Marulića I*, JAZU, Zagreb, 1869., XXX.

[23] Florio Banfi, »Felice Petanzio da Ragusa, oratore dei re d'Ungheria Mattia Corvino e Vladislao II, miniatore e bibliotecario della Corviniana di Buda«, *Archivio storico per la Dalmazia* XXIV, 1938., 362–384, 363. – Moj prijevod. Izvorni tekst: *Lo stato ecclesiastico del primo dei due Felice e l'origine sebenicense del secondo sono inventati di sana pianta, mentre la qualifica di bibliotecario si adatta ad ambedue, qualifica questa che costituisce la base per sciogliere uno dei problemi più importanti delle ricerche corviniane, quello cioè della 'persona finora misteriosa del Felix Ragusanus', il quale altri non è che — Felice Petanzio. Infatti si tratta soltanto di due denominazioni che si riferiscono ad una medesima persona, della quale gli studiosi ne hanno fatte due a causa dell'oscurità quasi assoluta che regna intorno alla figura di Felice Petanzio.*

[24] Gerardus Joannes Vossius, *De historicis Latinis libri III*, Apud Ioannem Maire, Leiden, 1627., 548–549.

[25] Xystus Schier, *Dissertatio de Regiae Budensis bibliothecae Mathiae Corvini ortu, lapsu, interitu et reliquiis*, Sumptu Francisci Josephi Rötzeh, Beč, 1799., 28.

[26] Louis Moréri, *Le grand dictionnaire historique*, sv. 5, Libraires Associés, Pariz, 1759., 78.

[27] Dávid Czvittinger, *Specimen Hungariae literatae*, Frankfurt i Leipzig, 1711., 302.

[28] Elek Horány, *Nova memoria Hungarorum et provincialium,* Budimpešta, 1795., 69.

[29] Francesco Maria Appendini, *Notizie istorico-critiche sulle antichità storia e letteratura de Ragusei*, Tom 2, Antonio Martecchini, Dubrovnik, 1803., 82.

[30] Georg Pray, *Annales regum Hungariae*, sv. 4, Sumptibus Augustini Bernardi, Beč, 1767., 344.

i Fesslera,[31] jednostavno pala u zaborav. Doduše, da se radi o jednoj te istoj osobi, više od pola stoljeća prije Banfija naslutio je već Petar Matković.[32] Kasnije je to na temelju svojih istraživanja u DADU potvrdio i Kolendić, koji je Petančića dodatno poistovjetio sa stanovitim Feliksom Brutom (*Felix Brutus*), također službenikom Dubrovačke Republike.[33] Nedavno su se pojavile sumnje u Kolendićeve zaključke.[34] One su međutim konačno opovrgnute na temelju arhivske građe iz DADU, te je definitivno pokazano da su i Feliks Petančić i Feliks Dubrovčanin pa i Feliks Brut zapravo jedna te ista osoba – *Felix Brutus*, rođeni Dubrovčanin, koji najvjerojatnije još za vrijeme službe na dvoru kralja Matije Korvina mijenja prezime u *Petancius*.[35]

2. Dosadašnji tijek istraživanja

Izuzevši natuknice u raznim biografijama i leksikonima, prvi o Petančiću kao pisaru piše André de Hevesy,[36] oslanjajući se na svjedočanstvo Petančićeva suvremenika, već spomenutog Nikole Olaha. Olah u djelu *Hungaria et Atila*, prvi put tiskanom 1568., govori o radu pisarske radionice na budimskome dvoru za koju između ostaloga kaže sljedeće:

> Čuo sam od starijih da je kralj Matija za svoga života uvijek uzdržavao do trideset službenika vještih u slikanju, od kojih sam ja nakon njegove smrti mnoge upoznao. Oni su zaslužni za izradu gotovo svih grčkih i latinskih rukopisa. Predstojnik im je bio Feliks Dubrovčanin Dalmatinac, koji je i sâm već bio starac kad sam ga upoznao, a vladao je ne samo grčkim i latinskim, već i kaldejskim i arapskim jezikom. Znao je slikati, a pomno je pratio da se pri prepisivanju knjigâ ne počini kakva pogreška.[37]

---

[31] Sámuel Timon, *Epitome chronologica rerum Hungaricarum et Transilvanicarum*, Typis Academ. Soc. Jesu, Cluj, 1764., 106. Ignaz Aurelius Fessler, *Geschichte von Ungarn*, sv. 3, Leipzig, F. A. Brockhaus, 1870., 271–272, 296.

[32] Petar Matković, *Putovanja po balkanskom poluotoku 16. vieka*, Tisak Dioničke tiskare, Zagreb, 1879.

[33] Kolendić, n. dj. (2).

[34] Dávid i Lakatos, n. dj. (9).

[35] Cvitić, n. dj. (3).

[36] André de Hevesy, »Une 'Histoire Turque' enluminée provenant de la bibliothèque de Wladislas II, roi de Hongrie et de Pologne«, *Gazette des Beaux Arts,* 1923., 287–296.

[37] Banfi, n. dj. (23), 9. – Moj prijevod. Izvorni tekst: *Audivi a maioribus, Mathiam regem, dum viveret, aluisse semper ad triginta servos amanuenses, pingendi peritos, quorum ego plerosque, illo mortuo, noveram. Horum erant opera omnes fere et Graeci et Latini codices conscripti. Praefectus his Felix Ragusinus Dalmata, et ipse jam senex mihi cognitus, qui non modo Graece et Latine, sed Chaldaice et Arabice doctus; praeterea in ipsa quoque pictura exercitatus, sedulo advertebat, ne quis error in describendis libris committeretur.*

Za razliku od kasnijih istraživača Hevesy navedeno svjedočanstvo ne tumači kao dokaz za Petančićev iluminatorski rad u skriptoriju nego se strogo drži Olahovih riječi govoreći o Petančiću isključivo kao o predstojniku pisarske radionice u Budimu. U svojoj analizi Hevesy je također prvi usporedio minijature u prijepisu Kasijanova djela *De institutis coenobiorum*[38] s minijaturama u rukopisu koji naziva *Histoire Turque*[39] – u daljnjem tekstu *HT*.[40] Ta će usporedba bitno odrediti mišljenje kasnijih istraživača, budući da će *HT* postati jedno od triju djelâ koja će se smatrati Petančićevim autorskim radom.

Nakon Hevesyja, Petančića sljedeća spominje Edith Hoffmann kada govori o oslikanim rukopisima koji su poklonjeni hrvatsko-ugarskom kralju Vladislavu II. Jageloviću, nasljedniku Matije Korvina.[41] Hoffmann već spomenutu *HT* na temelju sadržajne i povijesno-umjetničke usporedbe dovodi u vezu s budimpeštanskim rukopisom *Genealogia Turcorum imperatorum* (u daljnjem tekstu *GB*)[42] tvrdeći da je potonje djelo moralo poslužiti kao predložak i inspiracija za sadržaj *HT*.[43] Ovo je važno jer *GB* potpisuje upravo Feliks Petančić. Štoviše, Petančićev potpis, koji sadrži njegovu službenu titulu, potvrđuje da je u vrijeme nastanka *GB* njezin autor vršio službu kancelara grada Senja.[44] Tri su zaključka koja se pritom neposredno nameću, svaki ambiciozniji od prethodnoga. Prvo, što tvrdi i sama Hoffmann, Petančić bi kao autor pisanog dijela *GB* mogao biti i autorom brojnih minijatura koje ovaj rukopis sadrži. Drugo, što Hoffmann ne tvrdi, ako je *GB* poslužila kao tematska inspiracija za *HT*, nameće se mogućnost da im je i autor isti. I treće, ako pretpostavimo da je autor pisanog i slikanog dijela *GB* podudaran s autorom pisanog dijela *HT*, postoji mogućnost da je jedna te ista osoba, to jest Petančić, zaslužna i za minijature u *HT*. Ovu konačnu mogućnost Hoffmann izrijekom

---

[38] Pariz, Bibliothèque nationale de France, *Latin 2129*. Digitalni faksimil kodeksa dostupan na *Biblioteca Corvina*: corvina.hu/en/corvina/virtual-corvinas/codlat2129-en/ (internet, 11. svibnja 2026.).

[39] Nürnberg, Stadtbibliothek, *MS Solg. 31 2°*. Digitalni faksimil kodeksa dostupan na *Biblioteca Corvina*: corvina.hu/en/corvina/virtual-corvinas/ms_solg31_2o-en/ (internet, 11. svibnja 2026.).

[40] Hevesy, n. dj. (36), 292.

[41] Edith Hoffman, *Régi magyar bibliofilek*, ur. Tünde Wehli, MTA Művészettörténeti Kutató Intézet, Budimpešta, 1992. Riječ je o mađarskoj povjesničarki umjetnosti Edith Hoffmann (1888.–1945.), koju ne treba miješati s istoimenom Edith Hoffmann (1907.–?), koja je uglavnom proučavala njemački ekspresionizam.

[42] Rukopis je napravljen u obliku svitka, na način da su ukupno četiri pojedinačna lista zalijepljena jedan povrh drugoga, tvoreći tako svitak ukupne duljine 217 cm. Budimpešta, Országos Széchényi Könyvtár, *Cod. Lat. 378*. Digitalni faksimil rukopisa dostupan na *Biblioteca Corvina*: corvina.hu/en/corvina/virtual-corvinas/codlat378-en/ (internet, 11. svibnja 2026.).

[43] Ibid., 76.

[44] *GB* je dakle, uz već navedenu *HT*, drugo od triju djela koja se pripisuju Petančiću.

ne razmatra, tek zaključuje da su minijature u *HT* kasni produkt škole opata od Madocse kojega se 1495. spominje kao minijaturista u službi kralja Vladislava.[45] Opata Hoffmann identificira kao Johannesa Antonija Cattanea iz Milana i smatra ga ilustratorom već spomenutog Kasijanova kodeksa iz Pariza.[46] Njegov je utjecaj pritom, zaključuje Hoffmann, bio formativan za daljnji razvoj kraljevskog skriptorija, budući da je Cattaneo lokalne umjetnike upoznao sa suvremenim lombardskim stilom.[47] U tome se slaže s Hevesyjem koji također smatra da je presudan utjecaj na *Corvinianu* imala talijanska sitnoslikarska tradicija.[48]

Budući da su se sitnoslikari izrazito rijetko potpisivali, pitanje Petančićeva iluminatorskog angažmana ostaje otvorenim. K tome, brojne se nedoumice vežu i uz status njegovih navodno autorskih djela. Naime, pošto je o istovjetnosti Petančićevih identiteta govorio u prvome dijelu svoga rada, Florio Banfi razmatra treće djelo koje se tradicionalno pripisuje Petančiću kao autoru, uz već spomenute *HT* i *Genealogiju*. Riječ je naime o raspravi čije je tiskano izdanje naslovljeno *De itineribus in Turciam libellus*, dok se u literaturi javlja još i naziv *Quibus itineribus Turci sint aggrediendi*. Radi se o svojevrsnom strateškom planu koji prikazuje dva različita puta kojima se od Beograda može napasti Carigrad.[49] Osim geostrateških, sadrži i nešto povijesnih i etnoloških podataka o prostorima središnjeg Balkana, kao i epilog u kojemu se izravno poziva na ustanak protiv osmanske navale u Europu. Kako smo već pokazali, djelo je prvo izdanje doživjelo 1522. godine u Beču, za što je zaslužan Johannes Cuspinianus, i upravo ovo tiskano izdanje služi kao *terminus ante quem* Petančićeve smrti. Nažalost, još uvijek nije poznat rukopisni predložak na temelju kojeg je prvo tiskano izdanje priređeno. Međutim, ono što jest otkriveno je činjenica da je djelo zapravo minimalno prerađena verzija nešto starijeg strateškog plana koji je sastavio ulcinjski biskup Martin Segon. To je dokazao Agostino Pertusi koji je ustanovio da je Petančić od Segona u cijelosti preuzeo 11 od ukupno 15 odlomaka, računajući i prolog, i to uz minimalne promjene izvornoga teksta.[50]

Pred nama je dakle portret izrazito svestranog Dubrovčanina Feliksa Petančića, rođenog *Brutus*, koji je bio pisarom u kancelariji Dubrovačke Republike, službenikom u kraljevskoj pisarskoj radionici u Budimu, senjskim kancelarom te, konačno, kraljevskim izaslanikom u službi Vladislava II. Jagelovića. Trenutno su

---

[45] Hoffmann, n. dj. (41), 168.

[46] Vidi bilješku 38.

[47] Hoffmann, n. dj. (41), 91–94.

[48] Hevesy, n. dj. (36), 292.

[49] Jedan put ide preko Kosova i Skoplja, drugi preko Pirota, a oba se puta spajaju kod Rodopskog gorja, odakle istom trasom vode do osmanske prijestolnice.

[50] Agostino Pertusi, *Martino Segono di Novo Brdo, vescovo di Dulcigno*, Istituto Storico per il Medio Evo, Rim, 1981. Kao kuriozitet vrijedi navesti da Petančić od Segona nije preuzeo i kratak opis hrvatskih krajeva.

poznata tri djela koja se smatraju njegovim autorskim radom – 1) *Historia Turcica*; 2) *Genealogia Turcorum imperatorum*; 3) *De itineribus in Turciam libellus*. Međutim, koliko god da je o Petančiću otkriveno otkad su njegov život i djelo postali predmetom istraživanja, njegov status autora upravo navedenih djela i dalje je opterećen brojnim pitanjima. Cilj je stoga u ostatku rada razriješiti pojedine nejasnoće, osobito one vezane uz *Genealogiju*, te na taj način omogućiti cjelovitije razumijevanje života i djela Feliksa Petančića.

3. *Genealogia Turcorum imperatorum*

Poznati rukopisi:

1) Budimpešta, Országos Széchényi Könyvtár, *Cod. Lat. 378 (GB)*
2) Madrid, Biblioteca Nacional de España, *VITR/4/12 (GM)*[51]

U korpusu tekstova koji se tradicionalno vezuju uz Feliksa Petančića najlakše mu je kao autoru pripisati dva rukopisa takozvane *Genealogije*. Razlog tomu leži u činjenici da oba počinju posvetom kralju Vladislavu II. Jageloviću ispod koje stoji potpis Feliksa Petančića. Međutim, važno je napomenuti da je madridski rukopis (u daljnjem tekstu *GM*) tek odnedavno poznat domaćoj znanstvenoj zajednici, a ni najopsežnije inozemne rasprave o statusu *GB* uopće se ne dotiču *GM* budući da ni one za nj nisu znale.[52] Tu se prvenstveno misli na rasprave povjesničara umjetnosti o statusu ilustracija u *GB* te o njihovu odnosu prema ilustracijama u rukopisu *HT*. Nužno je stoga navedene rukopise sagledati svježim očima, osobito u svjetlu novootkrivenih materijalnih dokaza.

3.1. Pisar

Što se *GB* tiče, dosad je prevladavao stav da je riječ o Petančićevu autografu. Ta se tvrdnja prvenstveno temelji na radu Petra Kolendića iz 1959. u kojemu je on pomoću dokumenata iz DADU vrlo vjerno rekonstruirao dubrovačko razdoblje Petančićeva života. Između ostalog, ustvrdivši da je Petančić u više navrata biran za kancelara Kaznenog suda Dubrovačke Republike, Kolendić zaključuje da je sačuvane dokumente toga suda za razdoblje 1482.–1486. morao napisati upravo Petančić.[53] K tome, pomoću zabilježbe o sredstvima koja je Republika

---

[51] Jednako kao i *GB*, rukopis je u obliku svitka, ukupne duljine 215 cm. Digitalni faksimil rukopisa dostupan na internetskim stranicama Biblioteca Nacional de España: bnedigital.bne.es/bd/card?oid=0000199600 (internet, 11. svibnja 2026.).

[52] Rukopis je prvi put u vezu s budimskim skriptorijem doveden u Ferenc Földesi, *Bibliotheca Corviniana 1490–1990*, Országos Széchényi Könyvtár, Budimpešta, 1990., 151–160.

[53] Primjerice u zbirci DADU–23 *Criminalia, Libro delle condempnationi vecchie del 1481 in 1521.*

isplatila Petančiću, Kolendić pronalazi Petančićev autograf prijepisa pravâ koja su napuljski kraljevi dodijelili Republici i njezinim građanima (u daljnjem tekstu *PP*).[54] Srećom, taj je prijepis sačuvan, i kao takav iznimno je vrijedan u kontekstu utvrđivanja naravi Petančićeva duktusa.[55] Na tom tragu Kolendić uspostavlja podudarnost između *PP* s jedne te spisa Kaznenog suda iz 1482.–1486. s druge strane. Konačno, usporedivši i *PP* i sudske spise s *GB*, Kolendić zaključuje da se bez sumnje radi o Petančićevu autografu, tim više što se sav navedeni materijal, vjeruje on, po rukopisnom uzusu podudara i s nirnberškom *HT*.

Uz priznavanje Kolendićeva doprinosa u pronalasku niza važnih arhivskih podataka o Petančiću, ipak upada u oči da je u paralelan odnos stavio dva različita pisma – kancelarijsku minuskulu u *GB* i sudskim spisima s jedne strane te humanističku minuskulu u *PP* s druge. Iako je Kolendić svjestan da se radi o različitim pismima, izostanak bilo kakve detaljnije paleografske analize ipak ostavlja dojam da je njegov zaključak ishitren i odviše olako donesen.

3.2. Analiza rukopisa

Ova analiza polazi od Kolendićeve tvrdnje da je duktus *GB* istovjetan onome u *PP* i u spisima Kaznenog suda iz 1482.–1486., navodno pisanima Petančićevom rukom. Namjera je tvrdnju osporiti, to jest poredbeno-paleografskom analizom bit će pokazano da je Petančićev autograf *GM* (**Slika 1**), a ne *GB* (**Slika 2**). Konačno, zaključak da *GB* nije Petančićev autograf bit će dodatno poduprt uvođenjem dosad nepoznatog rukopisnog materijala, također pisanog Petančićevom rukom.

Već prvim pogledom na usporedne dijelove dviju *Genealogija* jasno se vidi da je riječ o dvama različitim duktusima. Prva stvar koja se ističe jest inklinacija slovâ *GM* udesno, naspram uspravnih slova u *GB*, a valja u obzir uzeti i da završni dio predgovora, počevši od *De magnitudine…*, u *GM* zauzima 16, dok u *GB* zauzima 15 redaka. Osim toga, na pravopisnoj razini uočljive su sljedeće razlike – ondje gdje *GB* ima *felicitate*, u *GM* stoji *foelicitate*, gdje *GB* ima *tamquam*, *GM* ima *tanquam*, gdje je u *GB adiutorio*, u *GM* je *adiuctorio*. Čak i ako bismo navedene primjere uzeli kao očekivane varijacije, razlike u pojedinim potezima pouzdano dokazuju da je riječ o djelima različitih pisara. Primjerice, *GM* ima izraženu gornju i odsutnu donju viticu u izvedbi slova *D*, dok u *GB* navedeno slovo ima obje vitice, nijednu pretjerano naglašenu. Zatim, u *GM* visoka mala slova (*b*, *d*, *h*, *l*) u gornjem dijelu započinju viticom ulijevo prema gore, dok su u *GB* uspravna, uz blago nakošen potez ulijevo u gornjem dijelu. Od ostalih poteza tu su i razlike u slovima *T* i *L*, koja su u *GM* raskošnija dok u *GB* više nalikuju svojim modernim

---

[54] DADU, *Acta Cons. min.* 25, 107v.

[55] Kolendić dokument navodi pod signaturom *Latinski dokumenti 229/1946*, dok današnja signatura glasi *HR–DADU–7.3.5 Diplomata et acta, 15. st, Skupina »bečkih« latinskih isprava, br. 230*.

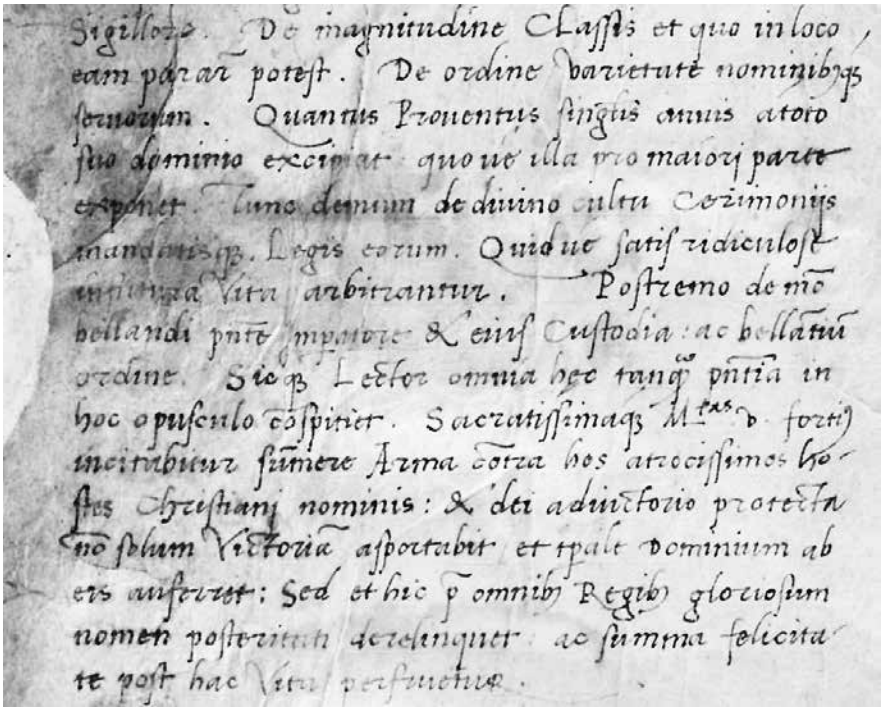

Slika 1: Primjer Petančićeva duktusa. Madrid, Biblioteca Nacional de España, *VITR/4/12*, f. 1.

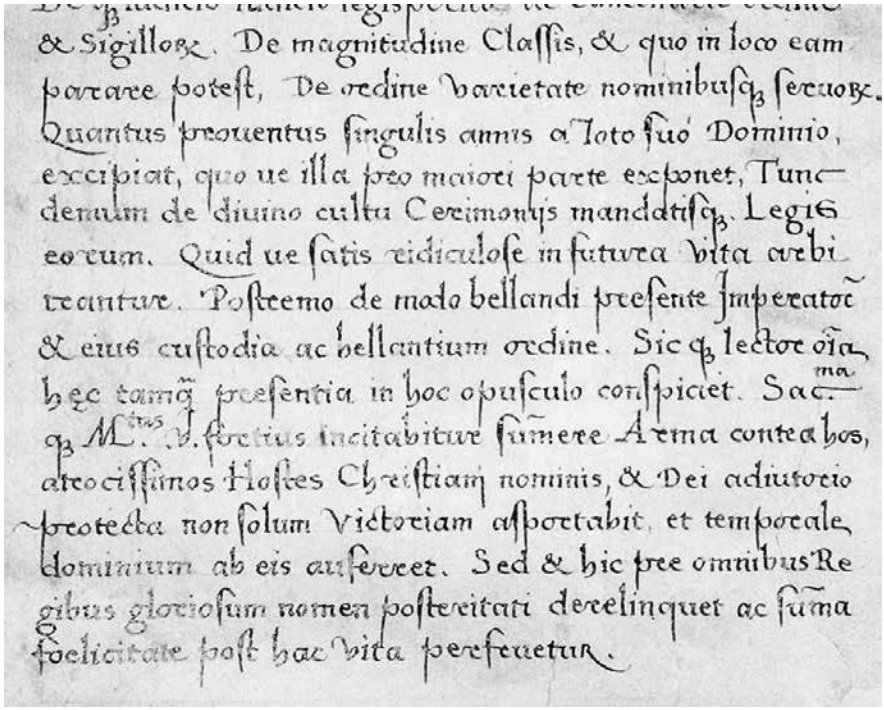
& Sigillorꝝ. De magnitudine Classis, & quo in loco eam
parare poteſt, De ordine varietate nominibuſq; ſeruorꝝ.
Quantus prouentus ſingulis annis a Toto ſuo Dominio,
excipiat, quo ue illa pro maiori parte exponet, Tunc
demum de diuino cultu Cerimonijs mandatiſq; Legis
eorum. Quid ue ſatis ridiculoſe in futura vita arbi
trantur. Poſtremo de modo bellandi preſente Imperatoꝛ
& eius cuſtodia ac bellantium ordine. Sic q; lector oĩa
hęc tamq; preſentia in hoc opuſculo conſpiciet. Sac.ma
q; M.tus V. foelius incitabitur ſumere Arma contra hos,
atrociſſimos Hoſtes Chriſtiani nominis, & Dei adiutorio
protecta non ſolum Victoriam aſportabit, et temporale
dominium ab eis auferret. Sed & hic pre omnibus Re
gibus glorioſum nomen poſteritati derelinquet ac ſuma
foelicitate poſt hac vita perfruetur.

Slika 2: Duktus zabunom proglašen Petančićevim. Budimpešta, Országos Széchényi Könyvtár, *Cod. Lat. 378*, f. 1.

izvedbama. S druge strane, među malobrojne podudarnosti spadaju izvedba slova *Q*, početnog *v* te ligature za *-ct-* i *-st-*.

Jednako su važne i razlike u oblikovanju teksta. *GM* za prijelom dijela riječi u drugi redak redovito koristi crticu (doduše katkad slabo vidljivu) koja otprilike od sredine retka kreće gore udesno. U *GB* takav je prijelom rijetko označen, a kada jest, koristi se znak sličan znaku jednakosti. Povrh toga, *GB* se na razini prijeloma ističe i razdvajanjem riječi kao što su: *pof-ſunt, Ras-ſianos, fos-ſata, sapientiſ-ſima*. Takvih primjera u *GM* nema. Ono čega u *GM* mjestimice ima jest znak *Ø* koji se koristi za ispunjavanje prostora koji bi na kraju retka inače ostao prazan. Taj se znak u *GB* ne javlja, osim na jednom itekako znakovitom mjestu, o čemu će još biti riječi. Konačno, *GM* u pravilu krati dočetno *-bus*, dok *GB* ima puni oblik.

Jasno je stoga da su rukopisi rezultat rada dvaju različitih pisara. Otvara se pitanje o tome koji je od dvaju rukopisa autentičniji, odnosno može li se za ikoji reći da ga je napisao Petančić osobno. Za odgovor na ta pitanja ključne su naknadne bilješke i ispravci u *GB*, kojih u *GM* nema.[56] Naime, na svim listovima *GB* vidljivi su naknadni ispravci, njih ukupno desetak, ispisani rukom koja se razlikuje od one koja piše glavninu teksta.[57] Narav tih ispravaka uglavnom je takva da ispravljač u tekst ubacuje riječi koje je prepisivač propustio prepisati iz predloška. Takvih ispravaka u *GM* nema jer one riječi, koje su u *GB* kasnije dodane, u rukopisu *GM* čine sastavni dio glavnoga teksta, neobilježene bilo kakvim oznakama ili naknadnim intervencijama. To upućuje na mogućnost da je rukopis *GM* bliži izvornome tekstu. Ono što takvu tvrdnju dodatno osnažuje jest jedan detalj u početnom dijelu rukopisa, neposredno uz portret sultana Bajazida II. Naime, u *GM* se na tome mjestu nalazi znak *Ø*, ispunjavajući prazninu koja bi na kraju retka inače ostala (**Slika 5**).[58] Ključna za ovu raspravu jest činjenica da je to mjesto u *GB* mehanički prepisano na način da se navedeni znak našao usred retka (**Slika 6**) gdje gubi svoju izvornu svrhu, a ta je pogreška naknadno ispravljena na način da je sporno mjesto sastrugano. K tome, osobito je znakovito i mjesto potpisa u *GB*, gdje razlika u tinti jasno pokazuje da je u posljednjoj riječi nakon slova *S* ispravljač dodao *egnie*, kako i stoji u *GM*.[59] O činjenici da se i sam potpis u rukopisima ne podudara suvišno je i govoriti.[60] Dakle, iz svega se navedenog dâ zaključiti da je *GB* prijepis i da ju nije pisao pisar *GM*, budući da bi se tada teško

---

[56] Dosadašnji istraživači nisu tê ispravke shvatili kao relevantne, zasigurno jer nisu znali za rukopis *GM* prema kojemu su ispravci vjerojatno i unošeni u *GB*.

[57] Vidi **Slike 3** i **4**.

[58] Ispunjavanje praznog prostora na kraju retka znakovima ꝛ ili ø, svojstveno Petančiću, praksa je koju je po svemu sudeći uveo ili barem popularizirao firentinski pisar i humanist Poggio Bracciolini: Berthold Louis Ullman, *The Origin and Development of Humanistic Script*, Edizioni di Storia e Letteratura, Rim, 1960., 26–27.

[59] Vidi **Sliku 7**.

[60] Nepodudaranja se očituju u različitom bilježenju kratica, a čak i u uporabi različitih riječi – *servorum* u *GM* naspram *servitorum* u *GB*.

dogodila pogreška neprepoznavanja znaka koji se u predlošku pojavljuje nekoliko puta, a osim toga teško je vjerovati da bi se i sami potpisi u dvama rukopisima suštinski razlikovali da ih nisu pisale različite osobe.[61]

Po svemu sudeći, čini se da o *GM* možemo govoriti kao o izvornom, ili u najmanju ruku autentičnijem primjerku teksta. Pritom ostaje neodgovoreno pitanje tko je navedene rukopise ispisao. Na tom tragu, usporedbom *GM* s već spomenutim materijalima iz DADU moguće je ponuditi neke odgovore. Naime, sklonost pisara *GM* da prazne prostore na kraju retka ispunjava znakom *Ø* prisutna je na više mjesta i u rukopisu *PP* za koji znamo da ga je napisao upravo Petančić.[62] Na paleografskoj razini, zbog razlike u pismu teže je povlačiti usporedbe, budući da je glavnina teksta *GM* pisana urednom kancelarijskom kurzivom, dok je *PP* pisan humanističkom minuskulom. Ipak, kad se usporede velika slova iz prijepisa s ekvivalentnima iz *Genealogije*, moguće je uočiti sličnosti u potezima (primjerice slova »N« i »D«).

Međutim, ono što je u određivanju identiteta pisara *GM* ključno jest nedavno otkriveni dokument porijeklom iz Senja, koji se čuva u mađarskom Nacionalnom arhivu u Budimpešti, u zbirci *Acta Paulinorum (Q312)*, pod brojem *34413* (**Slika 9**).[63] Radi se o ispravi iz 1503. kojom Feliks Petančić u ulozi kancelara grada Senja i ovlaštenog carskog pisara vlastoručno ispisuje darovnicu i, što je osobito važno, ovjerovljuje ju svojim potpisom, zbog čega nema sumnje da je riječ o autografu.[64] Dodatna vrijednost te isprave leži u tome da je, baš poput *GM*, pisana kancelarijskom kurzivom. Već na prvi pogled jasna je sličnost senjske isprave i *GM,* prvenstveno u pogledu opće inklinacije duktusa nadesno, dok nasuprot njima stoje uspravni potezi iz *GB*. Detaljnije razmatranje pokazuje da je riječ o sustavnim preklapanjima u načinu pisanja. Slovo *M* završava osebujnim horizontalnim potezom pri dnu retka, dok *L* sadrži petlju dolje lijevo, a u gornjem dijelu završava kukom prema dolje. Visoka mala slova (*b*, *d*, *h*, *l*) redovito započinju viticom ulijevo prema gore, a *G* je sastavljeno od dvaju potezâ, čineći zapravo kombinaciju slovâ *C* i *I*. Na pravopisnoj razini tu su opće odsustvo diftonga u senjskoj ispravi i *GM*, zatim specifično početno *v*/*u*- (mjestimice), redovito bilježenje *i longa*, kraćenje dočetnog *-bus* i *non*, glasovne promjene u riječima kao što su *tanquam*, *nunquam* te konačno ime autora u obliku *Felix*, a ne *Foelix* kako stoji u *GB*. Valja ipak napomenuti da se pojedine od navedenih značajki ne javljaju u *PP*, što najvjerojatnije treba

---

[61] Krunski je dokaz u prilog ovoj tvrdnji različito bilježenje autorova imena – *Felix* u *GM* naspram *Foelix* u *GB*.

[62] Vidi **Sliku 8**.

[63] Vidi bilješku 9.

[64] *Ego Felix Petancius de Rhagusio publicus imperiali auctoritate notarius et nunc cancellarius iuratus Segniae… scripsi et publicavi…* Da je potpis vlastoručan, potvrđuje izrijekom navedena formula *scripsi*, a paleografska podudarnost završne formule s glavnim tekstom potvrđuje da je cijelu darovnicu napisao Petančić.

pripisati utjecaju originalnog predloška na prijepis.[65] Jasno je da tekstovi koje je Petančić pisao bez predloška zornije oslikavaju obrise njegovih pravopisnih navika.

U svjetlu svih ovih podudarnosti praktički nema sumnje da *GM* možemo smatrati autografom Feliksa Petančića, dok *GB* predstavlja prijepis, zbog svoje raskoši i urednosti možda osobni primjerak namijenjen kralju Vladislavu II. Jageloviću, kako i stoji u uvodnoj posveti. Osim toga, duktus u *GM* sličan je i onome iz spisa dubrovačkog Kaznenog suda za vrijeme Petančićeva službovanja ondje, uz određeni odmak s obzirom na činjenicu da su spisi pisani brzopisom, a i nastajali su dvadesetak godina ranije nego *Genealogija*, odnosno prije Petančićeve službe u kraljevskoj pisarskoj radionici.[66] Zaključak da je *GM*, a ne *GB*, Petančićev autograf ne poklapa se s tvrdnjama Kolendića i Kniewalda koji su, ne znajući za *GM*, Petančićevim autografom pogrešno proglasili upravo *GB*.[67] Konačno, izgled i narav ispravaka u *GB* daju naslutiti da ih je unosio upravo Petančić.[68]

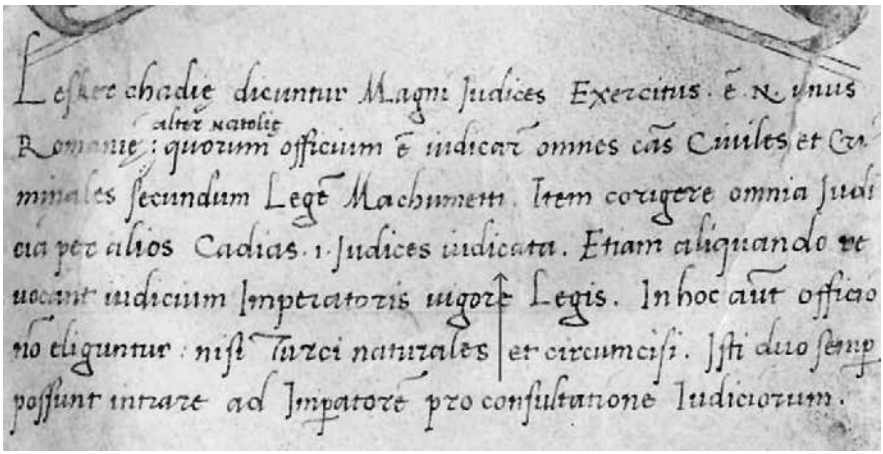

Slika 3: U tekstu sadržana riječ (*iudicata*) koja je ispravljana u prijepisu (usp. **Sliku 4**). Madrid, Biblioteca Nacional de España, *VITR/4/12*, f. 2.

[65] Primjerice uporaba diftonga, puni oblik za dočetno *-bus* i *non*, zatim *-ss-* u prijepisu naspram gotovo beziznimnog *-ſſ-* u senjskoj ispravi i *GM* i sl.

[66] Među očitije sličnosti spisâ s Petančićevim autografima spadaju inklinacija teksta udesno, ista uporaba kratica te izostanak diftonga. Na razini pojedinačnih osobitosti Petančićeva duktusa ista su slova *G*, *L*, *M*, *N* i početno *v*. Različita su mala visoka slova (*b*, *d*, *h*, *l*), koja u sudskim spisima ili nemaju gornju viticu ili je usmjerena dolje lijevo, dok u ostalim autografima Petančić viticu bilježi redovito, a usmjerena je dolje desno.

[67] Kniewald, n. dj. (5), 84; Kolendić, n. dj. (2), 12.

[68] Na doduše malom uzorku ispravaka moguće je uočiti inklinaciju teksta udesno te viticu na gornjem dijelu *d* koja od središnje osi ide udesno. S druge strane, tumačenju da je ispravke unosio Petančić ponešto smeta ligatura *-ſs-*, prisutna u ispravku ulomka o janjičarima, koju Petančić inače ne koristi.

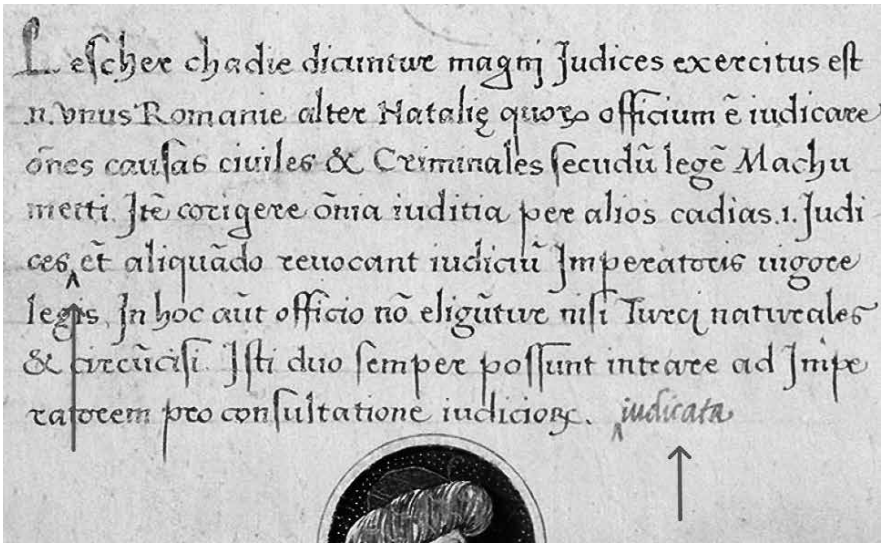

Slika 4: Primjer ispravka prema predlošku (usp. **Sliku 3**). Budimpešta, Országos Széchényi Könyvtár, *Cod. Lat. 378*, f. 2.

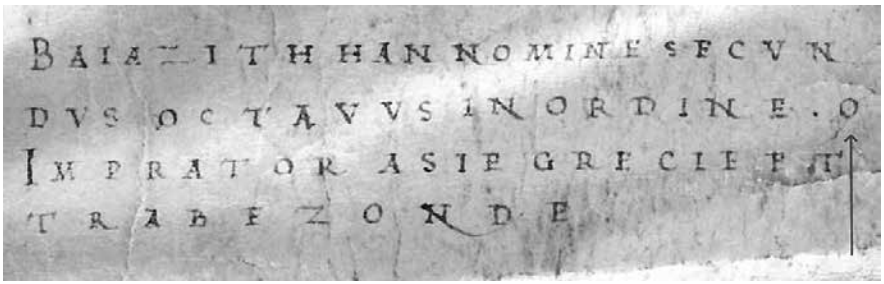

Slika 5: Ispunjavanje praznina na kraju retka znakom ø svojstveno Feliksu Petančiću. Madrid, Biblioteca Nacional de España, *VITR/4/12*, f. 1.

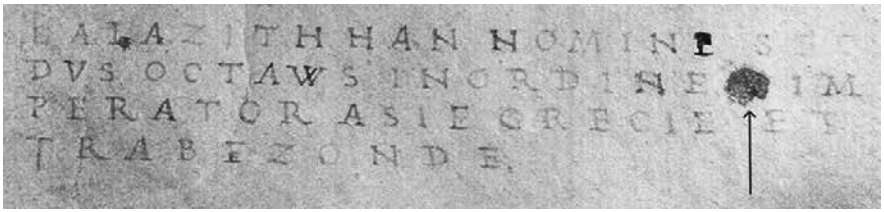

Slika 6: Pogreška nastala kao rezultat nepažljivog prepisivanja iz predloška (usp. **Sliku 5**). Budimpešta, Országos Széchényi Könyvtár, *Cod. Lat. 378*, f. 1.

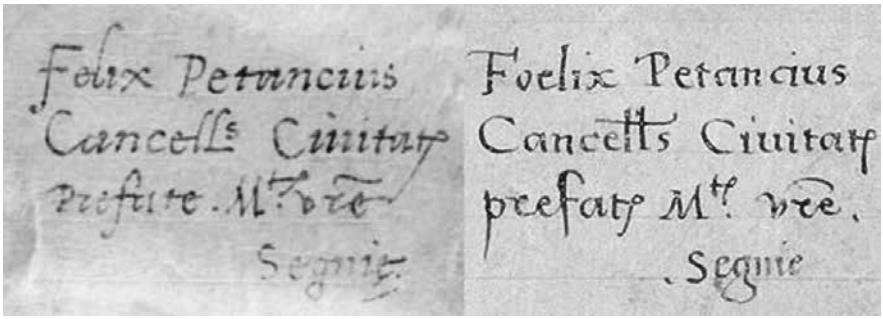

Slika 7: Lijevo Petančićev vlastoručni potpis, desno prepisani potpis. Madrid, Biblioteca Nacional de España, *VITR/4/12*, f. 1. Budimpešta, Országos Széchényi Könyvtár, *Cod. Lat. 378*, f. 1.

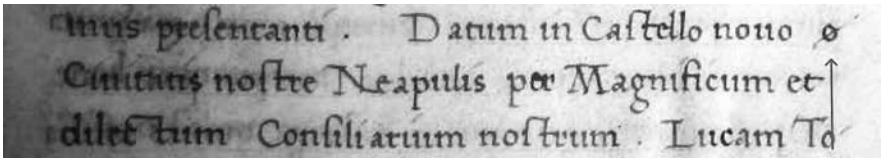

Slika 8: Ispunjavanje praznina na kraju retka znakom ø svojstveno Feliksu Petančiću. Dubrovnik, Državni arhiv, *HR-DADU-7.3.5 Diplomata et acta, 15. st, Skupina »bečkih« latinskih isprava, br. 230*, f. 26r.

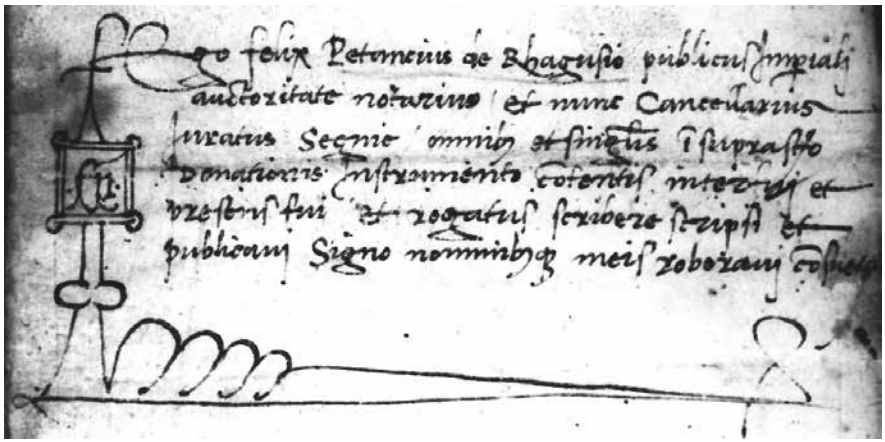

Slika 9: Službeni potpis i notarski znak Feliksa Petančića, senjskog kancelara. Budimpešta, Magyar Nemzeti Levéltár, *Acta Paulinorum (Q312), 34413*.

3.3. Preostale nejasnoće

Jasno je dakle da Feliks Petančić nije pisar *GB*. S obzirom na trenutno dostupne informacije nemoguće je reći tko je izradio taj rukopis, osim pretpostavke da je to morao biti službenik u skriptoriju kralja Vladislava II. Jagelovića. Valja napomenuti da ni kod *GM* pitanje pisara nije potpuno riješeno. Kako smo upravo vidjeli, veći dio rukopisa prepisao je upravo Petančić, ali je posljednji list pisala neka druga ruka, na što dosad još nitko nije upozorio. Navedeni list sadrži tekst o vjerskim običajima Osmanlija, a na primjeru priloženog ulomka (**Slika 11**) uočljive su stilsko-paleografske razlike između toga i prethodnih listova. Četvrti list *GM* odudara od Petančićeve uobičajene grafije nešto uspravnijim slovima te, još važnije, činjenicom da visoka mala slova (*d*, *l*, *b*, *h*) u gornjem dijelu sadrže potez usmjeren slijeva prema gore pa okomito dolje, svojevrsnu oštru kvačicu, za razliku od Petančićeve uobičajene oble kvačice koja počinje desno od haste i spušta se u okomitu liniju visokih slova. Razlika je zatim i u Petančiću nesvojstvenom *-fs-* te redovitom pisanju punog oblika dočetnog *-bus*. Osim toga, različit je i znak *&*, koji Petančić piše iz dva poteza i s krakovima koji se zatvaraju prema središnjoj horizontalnoj osi (**Slika 12**), dok se krakovi istoga znaka na posljednjem listu ne zatvaraju (**Slika 11**).

Ono što je kod duktusa s posljednjeg lista *GM* također važno spomenuti jest da se isti duktus javlja u još jednome korvinijanskome rukopisu.[69] Riječ je o knjižici od svega petnaestak listova koja se danas čuva u muzeju palače Topkapi u Istanbulu, pod signaturom *G. I. 46. – Deissmann 46*.[70] Nakon Mohačke bitke Sulejman I. Veličanstveni (vladao 1520.–1566.) kodeks je donio u Istanbul. Pisar se nije potpisao, ali u naslovu ove rasprave o uskrsnuću stoji da joj je autor *Dominicus Crispus Rannusius* iz Pistoje, koji svoje djelo, baš kao i Petančić *Genealogiju*, posvećuje kralju Vladislavu. Je li Ranusije svoju raspravu prepisao u kodeks koji je poklonio kralju, čiji je, možda baš poput Petančića, bio službenik? Nažalost, o pistojskom se humanistu ne zna gotovo ništa, tek da je još autorom komedije *Syrus*, čiji je dedikatar Íñigo López de Mendoza y Quiñones (1442.–1515.), drugi grof Tendille te unuk markiza Santillane i ambasador Ferdinanda II. Aragonskog pri papi Inocentu VIII. u razdoblju 1486.–1487.[71] Rukopis ove komedije nalazi se u knjižnici Sveučilišta u Salamanki pod signaturom *ms. 2648* i nije javno dostupan. Srećom, Arantxa Domingo Malvadi, autorica kritičkog izdanja Ranusijeve komedije,[72] ustupila mi je nekoliko fotografija rukopisa prema kojima se vidi da

---

[69] Usporedi **Slike 10** i **11**.

[70] Digitalni faksimil kodeksa dostupan na *Biblioteca Corvina*: corvina.hu/en/corvina/virtual-corvinas/g_i_46_deissmann46-en/ (internet, 11. svibnja 2026.).

[71] Devid Paolini, *La génesis de »La Celestina«*, Iberoamericana Vervuert, Madrid, 2023.

[72] *Syrus: Una comedia humanista dedicada al conde de Tendilla*, prir. Arantxa Domingo Malvadi, Ediciones Universidad de Salamanca, 2024.

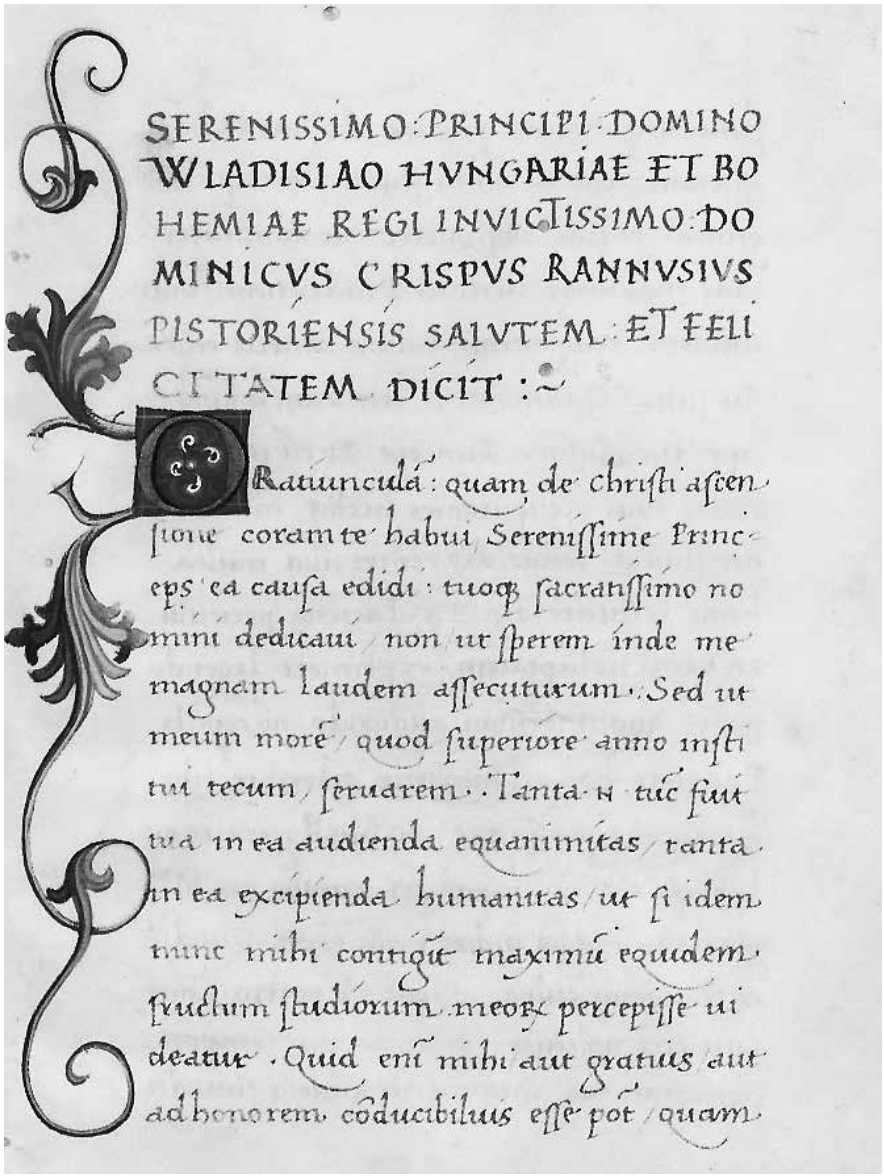
SERENISSIMO PRINCIPI DOMINO
WLADISLAO HVNGARIAE ET BO
HEMIAE REGI INVICTISSIMO DO
MINICVS CRISPVS RANNVSIVS
PISTORIENSIS SALVTEM ET FELI
CITATEM DICIT :~

Ratiunculá quam de christi ascen
sione coram te habui Seremissime Princ
eps ea causa edidi : tuoq; sacratissimo no
mini dedicaui non ut sperem inde me
magnam laudem assecuturum . Sed ut
meum morē quod superiore anno insti
tui tecum seruarem . Tanta n tuc fuit
tua in ea audienda equanimitas tanta
in ea excipienda humanitas ut si idem
nunc mihi contigit maximū equidem
fructum studiorum meorū percepisse ui
deatur . Quid enī mihi aut gratius aut
ad honorem cōducibilius esse pōt quam

Slika 10: Naslovna stranica Ranusijeve rasprave o uskrsnuću. Istanbul, Topkapi Serai, *G. I. 46*. – *Deissmann 46*.

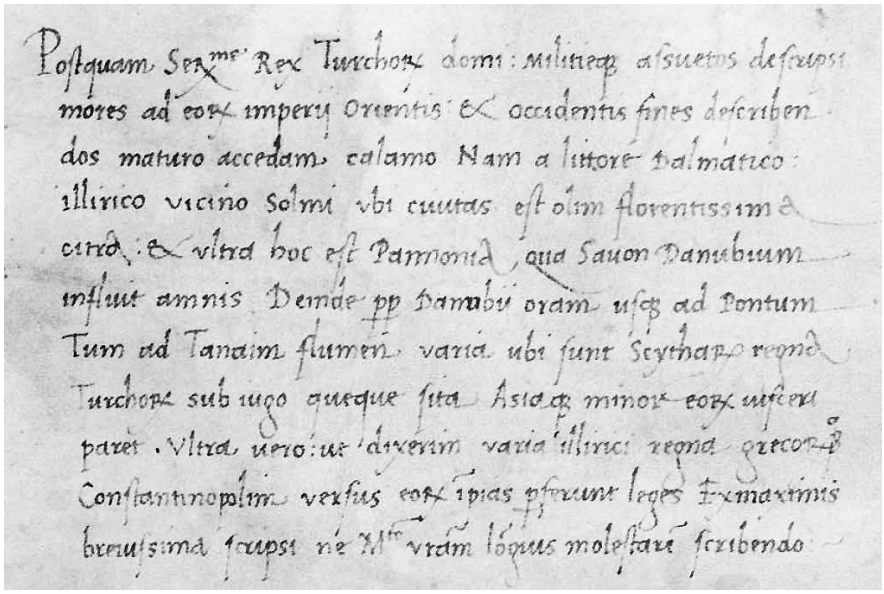

Slika 11: Duktus nepoznatog pisara u *GM*. Madrid, Biblioteca Nacional de España, *VITR/4/12*, f. 4.

je duktus u *ms. 2648* različit od onoga na zadnjoj stranici *GM* te u istanbulskom *G. I. 46. – Deissmann 46*. Ostajemo bez potvrde o autografu tajnovitog Dominika Krispa Ranusija iz Pistoje. Time i pitanje o identitetu pisara posljednje stranice *GM* ostaje neodgovorenim.

4. Novootkrivena građa pisana Petančićevom rukom

Posljednji je list *GM* morao napisati netko drugi, a ne Feliks Petančić, čiji potpis stoji na prvome listu i za koga je temeljem poredbeno-paleografske analize dokazano da je napisao veći dio *GM*. Za taj bi se rukopis moglo reći da je obilježen dvjema presudnim odrednicama u Petančićevu životu. Prva je činjenica da je bio senjskim kancelarom, kako i stoji u potpisu ispod uvoda, a druga da je sudjelovao u radu slavnog skriptorija Matije Korvina. Imajući u vidu opseg dužnostî kancelara i notara s jedne te pisara u skriptoriju s druge strane, moramo se zapitati postoje li rukopisni svjedoci jednog i drugog Petančićeva angažmana koji su dosad ostali nepoznati. Odgovor na ovo pitanje moguće je potražiti zahvaljujući nastojanjima Mađarske nacionalne knjižnice da putem projekta *Bibliotheca Corvina Virtualis* u digitalnome obliku okupi sve poznate rukopise koji su prošli kroz skriptorije budimske knjižnice ili nastali u njima – ta je knjižnica bila najveći kulturno-umjetnički pothvat ugarsko-hrvatskog kralja Matije Korvina.[73] Budući da je glavnina rukopisâ *Corviniane* pisana humanističkom minuskulom, baš kao i *PP* za koji znamo da ga je pisao upravo Petančić,[74] moguće je usporediti digitalizirane rukopise s Petančićevim autografom. Pregledavši sve rukopise zasad dostupne na stranicama projekta Mađarske nacionalne knjižnice, u dijelu koji slijedi upozorit ću na dva kodeksa koja smatram Petančićevim autografima, za što se dosad nije znalo kako kod nas, tako ni u stranoj znanstvenoj zajednici.

Prvi kodeks nalazi se danas u Nacionalnoj knjižnici u Veneciji, a čuva se pod signaturom *Lat. VIII, 2 (=2796)*.[75] Kodeks je prijevod s talijanskog na latinski jezik i na 175 listova sadrži traktat o arhitekturi Firentinca Antonija di Pietra Averlina, poznatog kao Filarete (oko 1400. – oko 1469.). Nastanak kodeksa datira se između 1487. i 1489. godine, upravo u vrijeme kada Petančić prvi put boravi na budimskom dvoru gdje je prema već citiranim riječima Nikole Olaha[76] vršio

---

[73] Projekt *Biblioteca Corvina* zasad okuplja dvjestotinjak rukopisa od kojih je većina dostupna u digitalnom obliku, bilo na stranicama projekta, bilo na stranicama knjižnica u kojima se korvinijanski rukopisi čuvaju. Stranice projekta dostupne su na internetu.

[74] Vidi bilješku 55.

[75] Digitalni faksimil kodeksa dostupan na *Biblioteca Corvina*: corvina.hu/en/corvina/virtual-corvinas/ms2796-en/ (internet, 11. svibnja 2026.).

[76] Vidi bilješku 37.

službu predstojnika pisarske radionice.[77] Da Petančić nije samo nadzirao pisarsku radionicu nego i aktivno sudjelovao u njezinu radu, jasno je kada se Averlinov kodeks usporedi s rukopisom *PP*. Naime, podudarnosti obaju kodeksâ pokazuju već poznate odlike Petančićeva rukopisnog uzusa. Na **Slici 12** (*PP*) i **Slici 13** (*De architectura*) primjećuju se sljedeće istovjetnosti: ispunjavanje praznog prostora na kraju retka znakovima *Ø* ili *ꝛ*; označavanje prijenosa dijela riječi u novi redak tankom kosom crtom usmjerenja udesno prema gore; *i longa*; već spomenuto specifično pisanje pokrate za *et* (*&*) s krakovima koji se zatvaraju prema srednjoj horizontalnoj osi; ligatura *-ct-*, čija su slova u rukopisu *PP* izrazito razmaknuta, što će se osobito važnim pokazati nešto kasnije. Među ostale važne podudarnosti spadaju kraćenje dočetnog *-bus* u *De architectura*, baš kao i u *GM* i senjskoj ispravi iz 1503. godine; specifično početno *v/u-* koje nije potpuno dosljedno, ali prevladava kod Petančića, a može se vidjeti u zadnjem retku na **Slici 14**; sustavno kraćenje riječi *non* u *nō*. Na razini pojedinih znakova, treba reći da se Petančićeva humanistička minuskula odlikuje time da *s longa* piše iz dva poteza – prvi potez ide od polovice do dna retka (nikad ispod) i istovjetan je početnoj okomitoj liniji u slovima *n* i *m*, dok drugi potez ide od sredine pa do gornje granice retka i nazad, natkrivajući time u pravilu sljedeće slovo u nizu. Konačno, *p* i *q* sadrže duži horizontalni serif pri dnu okomite linije, a visoka mala slova (*b*, *d*, *h*, *l*) obavezno imaju naglašen početni potez čiji pravac nije paralelan s glavnom okomitom linijom slova. Što se razlika tiče, prvenstveno su pravopisne i može ih se pripisati činjenici da su oba kodeksa prijepisi te su kao takvi podložni utjecaju predložaka. Ipak, na razini duktusa kodeksi su potpuno podudarni te o njima sa sigurnošću možemo govoriti kao o reprezentativnim primjercima formiranog rukopisnog uzusa Feliksa Petančića. Ova će se činjenica pokazati važnom u svjetlu tvrdnji o srodnosti Averlinova s nekim drugim korvinijanskim kodeksima, o čemu više u sljedećem odlomku.

Konačno, što se tiče drugog dosad nepoznatog rukopisa Feliksa Petančića, riječ je o psaltiru đurskog biskupa Orbána Nagylucseija. Rukopis se danas nalazi u Nacionalnoj knjižnici u Budimpešti, a čuva se pod signaturom *Cod. Lat. 369*. Premda je zasad javno dostupna tek jedna stranica psaltira, već je i na njoj dovoljno sličnosti sa spomenutim dvama kodeksima da nema razloga vjerovati da ju nije ispisao Feliks Petančić. Osobito uvjerljiv dokaz u tom pogledu odnosi se na izrazito razvučenu ligaturu *-ct-* (**Slika 14**),[78] koju smo već imali prilike vidjeti u *PP*. Od ostalih podudarnosti tu su *&*, *nō*, *i longa* te glasovna promjena u *tanquam*

---

[77] Budući da Olah stanje pisarske radionice opisuje u prošlome vremenu, teško je reći kada je točno Petančić bio predstojnikom pisarâ. Po svemu sudeći, najvjerojatnije je to bilo još za života kralja Matije Korvina.

[78] Slika preuzeta iz: Edina Zsupán, »A Corvina könyvtár budai scriptorai«, u *»Az ország díszére«. A Corvina könyvtár budai műhelye*, ur. Edina Zsupán, Országos Széchényi Könyvtár, Budimpešta, 2020., XIV.

(dvaput na reproduciranoj stranici), baš kao i u *GM*. Uz to, na ograničenom uzorku koji nam je dostupan, jasno se vide podudarnosti između ostalih slova, dok razlikâ s druge strane gotovo da i nema.[79]

Pred nama su dakle dva novootkrivena autografna kodeksa Feliksa Petančića. Ovakva su otkrića izrazito važna u rekonstruiranju rada budimskog skriptorija jer među dosad poznatima i digitaliziranim korvinijanskim rukopisima prevladavaju oni na kojima pisar nije potpisan.

Za kraj treba spomenuti i senjsko razdoblje Petančićeva života, iz kojega je dosad bio poznat tek jedan rukopisni svjedok.[80] Postoji pak još jedan dokument koji je Petančić sastavio u Senju, ovaj put u kolovozu 1500. godine, i to ne u ulozi gradskog kancelara, nego notara;[81] digitalni faksimil objavljen je na mrežnim stranicama mađarskog Nacionalnog arhiva. Dokument, sastavljen po nalogu senjskog kaptola, između ostaloga govori o ženidbi kneza Angela/Anža Frankapana (poznatiji kao Ivan VIII. Brinjski, 1458. – između 1514. i 1520.) stanovitom Katarinom. Dokument nažalost ne sadrži potpis Feliksa Petančića, ali se izrijekom spominje da ga je po nalogu gradskoga kaptola ispisao notar u Senju. Kako znamo da je Petančić krajem 15. i početkom 16. stoljeća obavljao dužnost senjskoga notara i kancelara, možemo pretpostaviti da je upravo on pisar dokumenta. Da je takva pretpostavka točna, potvrđuje poredbeno-paleografska analiza. Naime, pisan urednom kancelarijskom kurzivom, duktus u ovome dokumentu podudaran je s duktusima *GM* i senjske isprave iz 1503. godine koja nosi Petančićev potpis.[82] Uvidom u sva tri dokumenta lako je primijetiti sljedeće podudarnosti u pismu: uncijalno *h* koje završava dugim potezom ispod retka; dosljedno pisanje ligature *-ct-*, doduše ne toliko razmaknute kao u *PP* i budimskom psaltiru; specifično *v*/*u-*; povremeno uncijalno *d*, prisutno i u drugoj senjskoj ispravi; raskošno *G*, koje kao da je sastavljeno od slova *C* i *I*; slovo *M* koje završava dužim horizontalnim potezom pri dnu. Ne opisujući ostale brojne podudarnosti, dovoljno je još spomenuti opću inklinaciju teksta udesno te slova *b, d, h, l* koja u gornjem dijelu započinju blagim lûkom ulijevo prema gore. Dokument iz 1500. tako daje najraniju izravnu potvrdu o senjskoj epizodi Petančićeva života, kao i još jedan vrijedan doprinos u korpusu tekstova pisanih Petančićevom rukom.

Ovaj novootkriveni dokument u kombinaciji s već poznatima pruža nam dosad najjasniji uvid u razdoblje Petančićeva života između napuštanja rodnog Dubrovnika i konačnog odlaska u Budim. Naime, Petančić po svemu sudeći

---

[79] Psaltir kao da je pisan perom oštrijeg vrha pa su početni potezi slovâ neprimjetni, a tanji potezi fino izvedeni, dok su u kodeksa Averlina početni potezi naglašeni, možda i namjerno. Rukopis *PP* u tom je pogledu negdje između.

[80] Vidi bilješku 9 i **Sliku 9**.

[81] Vidi **Sliku 15**. Digitalni faksimil dokumenta dostupan na: archives.hungaricana.hu/en/charters/247444/ (internet, 11. svibnja 2026.).

[82] Za ispravu iz 1503. vidi bilješku 9 i **Sliku 9**.

Dubrovnik napušta krajem 1496., nakon čega se 1500. spominje u Senju kao gradski kancelar i notar. Godine 1504. pojavljuje se ponovno u Dubrovniku, ali kao kraljevski poslanik, a iste mu je godine kralj dodijelio imanje pored Senja. Iako je izgledno da je već tada službu senjskog kancelara bio zamijenio ulogom kraljeva izaslanika, to se zasigurno moralo dogoditi prije listopada 1506., kada znamo da Senj ima novog kancelara i notara.[83]

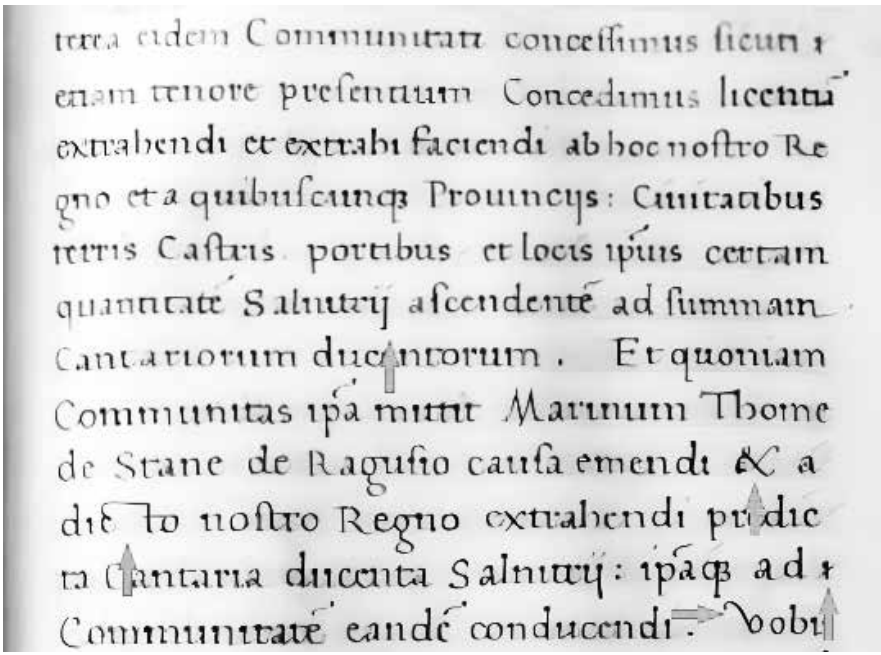
terra eidem Communitati concessimus sicut i
etiam tenore presentium Concedimus licentia
extrahendi et extrahi faciendi ab hoc nostro Re
gno et a quibuscunq; Prouincys: Cuntatibus
terris Castris portibus et locis ipius certam
quantitate Salmarij ascendente ad summam
Cantariorum ducentorum. Et quoniam
Communitas ipa mittit Marinum Thome
de Stane de Ragusio causa emendi & a
dic to nostro Regno extrahendi predic
ta Cantaria ducenta Salmarij: ipaq; ad i
Communitate eande conducendi. Vobi

Slika 12: Prepoznatljive značajke Petančićeva duktusa, redom odozgo slijeva nadesno: *i longa*; kratica *&*; ligatura *-ct*; znak za ispunjavanje praznine na kraju retka *r*; specifično početno *v-*. Državni arhiv u Dubrovniku, *Latinski dokumenti 230*, f. 57r.

[83] Vidi bilješku 14.

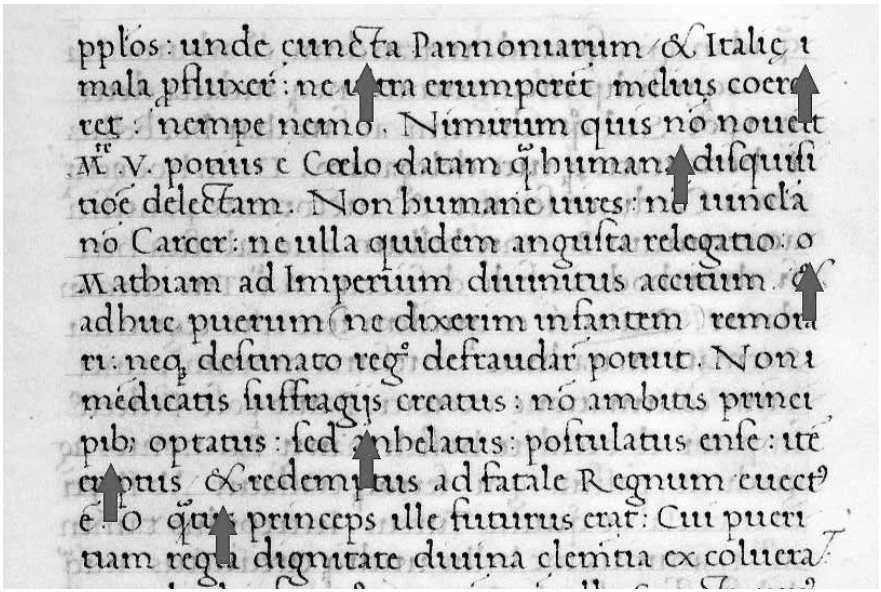

Slika 13: Prepoznatljive značajke Petančićeva duktusa, redom odozgo slijeva nadesno: ligatura *-ct*; znak za ispunjavanje praznine na kraju retka *ꝛ*; kratica za *non*; znak za ispunjavanje praznine na kraju retka *ø*; *i longa*; kratica za dočetno *-ibus*; kratica *&*. Venecija, Biblioteca nazionale Marciana, *Lat. VIII, 2 (=2796)*, f. 2r.

Slika 14: Prepoznatljive značajke Petančićeva duktusa, redom odozgo slijeva nadesno: znak za ispunjavanje praznine na kraju retka *ꝛ*; kratica *&*; ligatura *-ct*; kratica za *non*; *i longa*; *tanquam* – primjer glasovne promjene svojstvene Petančićevu pisanju. Psaltir koji je Petančić napisao za vrijeme rada u budimskoj pisarskoj radionici, Budimpešta, Nacionalna knjižnica, *Cod. Lat. 369*, f. 5r.

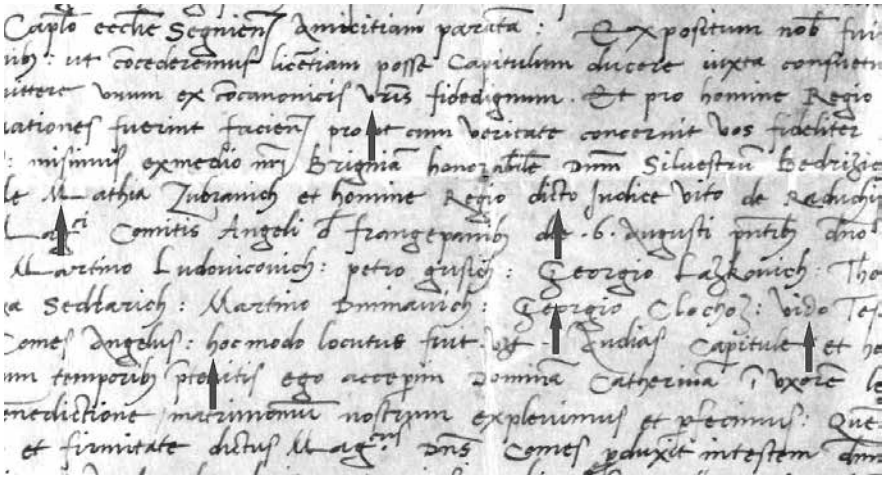

Slika 15: Prepoznatljive značajke Petančićeva duktusa, redom odozgo slijeva nadesno: specifično početno *v-*; specifično *M* s produljenim završnim potezom; ligatura *-ct*; specifično *G*; uncijalno *d* ponekad prisutno i Petančićevom kancelarijskom pismu; primjer visokog malog slova s gornjom kvačicom, svojstvenom Petančićevom kancelarijskom brzopisu. Dosad nepoznati dokument koji je Petančić, kao službeni notar, po nalogu senjskoga kaptola napisao u ljeto 1500. Magyar Nemzeti Levéltár, *Frangepán család (Q 227)*, *38563*.

5. Skupina navodno srodnih korvinijanskih kodeksa

U zborniku iz 2020. koji se bavi Korvinovim skriptorijem Edina Zsupán svoj prilog posvećuje problemu identificiranja korvinijanskih kodeksa, osobito s obzirom na rukopise koji su u cijelosti nastali u Budimu, obuhvaćajući pisarstvo, knjigoveštvo te eventualno sitnoslikarstvo.[84] Uzevši za predmet analize četiri konkretna korvinijanska kodeksa, Zsupán tvrdi da ih veže isti tip pergamene, debelo crtovlje iscrtano tintom (a ne olovkom ili strugalicom), široke margine, kvaternionska struktura uveza, kao i činjenica da su pisani humanističkom minuskulom. Kodikološki gledano, smatra Zsupán, kodeksi su sasvim podudarni i nesumnjiv su produkt pisarske radionice u Budimu.[85] Navodeći popis paleografskih podudarnosti Zsupán zaključuje da su svi kodeksi osim jednoga pisani istom rukom.[86] Relevantnost njezinih tvrdnji za ovo istraživanje leži u činjenici da je o

[84] Zsupán, n. dj. (78).
[85] Ibid., 129.
[86] Ibid., 129–131.

dvama od četiriju kodeksa koje spominje ovdje već bilo riječi – to su psaltir đurskog biskupa Orbána Nagylucseija te latinski prijevod traktata Antonija di Pietra Averlina. Njih smo u ovome radu svrstali među Petančićeve autografe. Nameće se stoga pitanje kakav je status preostalih dvaju kodeksa u odnosu na korpus Petančićevih autografa.

Prvi od tih dvaju kodeksa sadrži tri djela grčkog sofista Filostrata (oko 170. – oko 220.) u latinskom prijevodu Antonija Bonfinija i trenutno se čuva u Nacionalnoj knjižnici u Budimpešti pod signaturom *Cod. Lat. 417*.[87] Za ovaj kodeks Zsupán tvrdi da ga nije pisala ista ruka kao ostala tri, ali da unatoč tomu dijeli s njima brojne sličnosti koje su rezultat težnji da se pisarska praksa u *Corviniani* ujednači i sistematizira.[88] Drugačije je stanje s drugim kodeksom, za koji Zsupán tvrdi da je pisan istom rukom kao psaltir i Averlinov traktat, što prema našim saznanjima znači da bi mu pisar trebao biti Feliks Petančić. Kodeks se danas čuva u Bavarskoj državnoj knjižnici u Münchenu pod signaturom *Clm 175* i sastavljen je od dviju različitih cjelina.[89] Početnih osam listova sadrži ulomke rasprave *O prirodi* Bede Časnoga, dok se na ostalih šezdesetak listova nalaze Senekini *Prirodoznanstveni problemi*. Prva se i druga cjelina razlikuju i u načinu pisanja, što Zsupán objašnjava različitim vremenom nastanka ili uporabom drugačijeg pera, ostajući međutim pri tvrdnji da je pisar morao biti isti.[90] I dok je tvrdnjama o navedenim kodikološkim podudarnostima među kodeksima teško naći zamjerke, stvar je nešto drugačija kada je riječ o paleografskoj analizi. Naime, među značajkama koje nabraja kao zajedničko svojstvo ove grupe kodeksâ[91] Zsupán navodi sljedeće:

a) redovito horizontalan završni potez slova *e*
b) dug i oštrokutan potez ispod retka u *e caudata*
c) jednake nožice slova *x* koje nikada ne idu ispod retka
d) *g* u tri varijante, ovisno o dostupnom prostoru za pisanje i gustoći teksta
e) *Q* s izrazito produženim potezom ispod retka
f) dinamične i tanke ligature i kratice, među kojima se ističu *-ct-*, *-st-*, *-sp-*
g) znak *&* čiji je donji trbuščić znatno veći od gornjega
h) relativno česta uporaba uncijalnog *E*
i) specifično *t* na kraju retka, koje se javlja tek mjestimice; slično je i s izduženim *a*
j) nazali *m* i *n* koji završavaju kvačicom prema gore.[92]

---

[87] Digitalni faksimil kodeksa dostupan na *Biblioteca Corvina*: corvina.hu/en/corvina/virtual-corvinas/codlat417-en/ (internet, 11. svibnja 2026.).

[88] Zsupán, n. dj. (78), 131–132. Vidi ulomak iz kodeksa na **Slici 18**.

[89] Digitalni faksimil kodeksa dostupan na *Biblioteca Corvina*: corvina.hu/en/corvina/virtual-corvinas/codlat175-en/ (internet, 11. svibnja 2026.).

[90] Zsupán, n. dj. (78), 130. Usporedi **Slike 17** i **18**.

[91] Uz ogradu da je kodeks Filostrata najvjerojatnije ipak iznimka.

[92] Zsupán, n. dj. (78), 130–132.

Na prvi pogled stječe se dojam o impresivnom broju podudarnosti među kodeksima, no detaljnija analiza nudi drugačiji odgovor. Naime, koliko god pojedine značajke bile zajedničke, način na koji se one očituju ipak nije jednak. Tu je prvenstveno riječ o izvedbi znakova kao što su kratice i ligature te znak *&*. Osim toga, primjeri poput uncijalnog *E* i specifičnih *t* i *a* nisu česti niti se javljaju u svim kodeksima jednako. Naime, prvi dio kodeksa *Clm 175* ne sadrži niti jedan od ovih znakova, a drugi sadrži tek specifično *a*, dok kodeks Filostrata sadrži sve ove elemente, ali su izvedeni drugačije od onih u kodeksu Averlina. Sve navedene značajke sadrže samo oni rukopisi koje smo ovdje pripisali Feliksu Petančiću. Izuzetak je tek slovo *g* čija je izvedba u Petančićevim autografima konzistentna i, što je ključno, drugačija od one u kodeksima Bede i Filostrata.

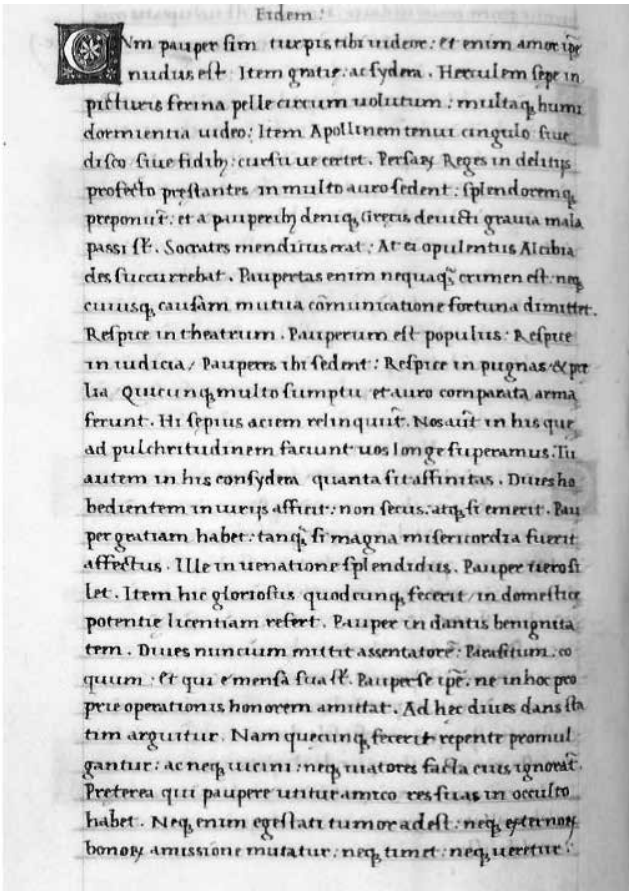

Slika 16: Ulomak iz Filostratove filozofske rasprave. Budimpešta, Országos Széchényi Könyvtár, *Cod. Lat. 417*, f. 168v.

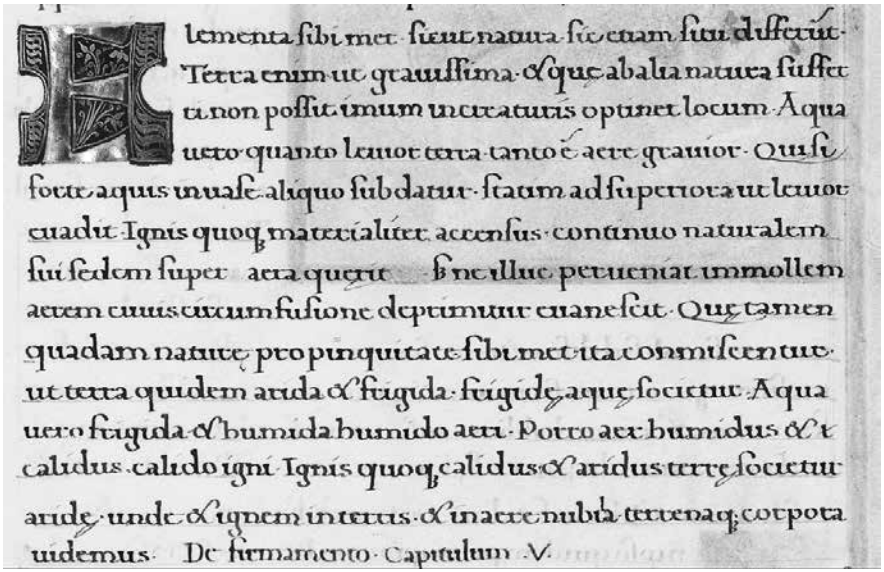

Slika 17: Ulomak iz traktata *O prirodi* Bede Časnoga. München, Bayerische Staatsbibliothek, *Clm 175*, f. 1v.

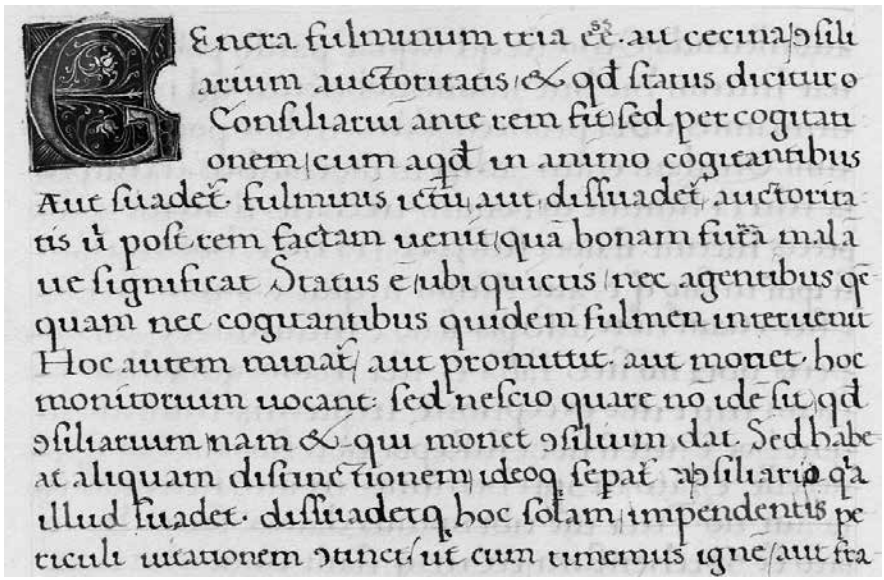

Slika 18: Ulomak iz Senekinih *Prirodoznanstvenih problema*. München, Bayerische Staatsbibliothek, *Clm 175*, f. 22v.

Ipak, razmišljanje o identitetu pisara ovih četiriju rukopisa kreće sasvim drugim smjerom kada fokus proširimo na ostale korvinijanske kodekse, čime se stječe uvid u opće značajke stila pisarske radionice na budimskom dvoru. Naime, glavninu navedenih paleografskih značajki ova četiri kodeksa dijele i s drugim korvinijanskim kodeksima, osobito s onima nastalima nešto ranije u Firenci.[93] Kodeks koji to vrlo dobro ilustrira sadrži pet knjiga Polibijeve *Povijesti*, a danas se nalazi u Nacionalnoj knjižnici u Budimpešti pod signaturom *Cod. Lat. 234*.[94] Kodeks je ilustriran kasnih osamdesetih godina 15. stoljeća. Bez sumnje je stoga mogao poslužiti, zajedno s ostalim srodnim kodeksima, kao školski primjer koji su kraljevski pisari kasnije nastojali imitirati,[95] iako je zbog oskudnosti konkretnih dokaza teško suditi što je točno uzrokovalo usvajanje firentinskih pisarskih praksi u budimskoj pisarnici. Bez obzira na razlog, ključno je ovdje naglasiti da specifičnosti, koje Zsupán navodi kao dokaz zajedničkog porijekla predmetnih kodeksa, nisu i ne mogu biti značajke stila jednoga autora, nego su zapravo odraz zajedničkih pisarskih praksi unutar budimskog skriptorija.

Jasno je dakle da navedene opće podudarnosti nisu dovoljne da bi se sa sigurnošću dokazalo su kodeksi *Cod. Lat. 369* (Psaltir), *Lat. VIII, 2 (=2796)* (Averlin), *Clm 175* (Beda/Seneka) te potencijalno *Cod. Lat. 417* (Filostrat) proizvod istoga pisara. Potrebno je stoga osvrnuti se na način pisanja pojedinačnih znakova, a u usporedbi s pouzdano atribuiranom građom. Već se na prvi pogled vidi da niti jedna od dviju cjelina kodeksa *Clm 175*, kao ni kodeks Filostrata, nisu paleografski podudarni s Petančićevim autografima. Primjerice, slovo *g* s otvorenim donjim trbuščićem, prisutno u *Clm 175*, ne javlja se nigdje u korpusu pouzdanih Petančićevih autografa. Kako je već rečeno, izvedba znaka *&* razlikuje se u svim kodeksima, baš kao i izvedba ligatura *-ct-* i *-st-* te znakova *ø* i *ł* na kraju retka. Zatim, na općoj razini, kad Petančić piše humanističkom minuskulom, njegova su slova ravna i uspravna, bez mrlja i naznake drhtave ruke. On piše elegantno i ujednačeno, stvarajući jasan i maksimalno čitak tekst, dok su u dvama spornim kodeksima slova zbijenija i mjestimice ih je teže raspoznati, a tekstovi u konačnici ostavljaju dojam da ih je pisala užurbana, umorna, nemarna ili neiskusna ruka. Da nije riječ o eventualnim različitim razvojnim fazama pisareve grafije, što bi obrazložilo sličnosti i opravdalo razlike, dokazuje kronologija nastanka

[93] Firenca je ujedno mjesto odakle je potekla pisarska revolucija koja je iznjedrila humanističko pismo, za što je zaslužan krug firentinskih humanista u kojemu se u prvome redu ističu Coluccio Salutati, Nicolò Niccoli i Poggio Bracciolini. Za više detalja vidi Ullman, n. dj. (58).

[94] Digitalni faksimil kodeksa dostupan na: corvina.hu/en/corvina/virtual-corvinas/codlat234-en/ (internet, pristup 11. svibnja 2026.).

[95] Usporedi primjerice rukopise *7*, *8*, *241*, *344*, *345* iz knjižnice u Budimpešti. Svi su nastali u Firenci 70-ih i 80-ih godina 15. stoljeća i paleografski su vrlo slični, kako međusobno, tako i Petančićevim autografima.

samih kodeksa. Prvo su po svemu sudeći nastali kodeksi Averlinova traktata i Filostratovih filozofskih rasprava, budući da sadržavaju grb Matije Korvina te posvetu ugarsko-hrvatskome kralju. Kodeks *Clm 175* vjerojatno je nastao kasnije jer je preko grba kralja Matije precrtan grb njegova nasljednika Vladislava II. Jagelovića. Svi su kodeksi dakle nastajali u drugoj polovici 1480-ih. Budući da je kodeks Averlinova traktata stariji od dvaju spornih kodeksâ te da je njegova ruka potpuno podudarna s rukom u *PP,* koji je nastao desetak godina kasnije, teško je povjerovati da je pisarev još uvijek neformiran duktus uzrok razlikâ među kodeksima za koje Zsupán smatra da potječu od iste ruke.

Dakle, u vrijeme kada u Budimu nastaju kodeksi *Clm 175* i *Cod. Lat. 417* Petančić ima jasno definiran i stabilan rukopisni uzus, kako i doliči tada već prekaljenom pisaru. Samim time paleografske razlike između korpusa Petančićevih neospornih autografa i dvaju nepotpisanih kodeksâ postaju jakim dokazom da potonji ne mogu biti autografi dubrovačkog humanista. To međutim ne znači da među kodeksima nema sličnosti i dodirnih točaka. Pored istih kodikološko-paleografskih obrazaca prema kojima su nastali, treba spomenuti i da je kodeks *Clm 175* nekoć pripadao zbirci Johannesa Cuspinianusa, Petančićeva poznanika koji je 1522. tiskom objavio najpoznatije Petančićevo djelo – *De itineribus in Turciam libellus*. Što se kodeksa *Cod. Lat. 417* tiče, on s kodeksom Averlinova traktata dijeli formulu kojom pisar zaokružuje svoj mukotrpan rad – *soli Deo laus et gloria*. Ove sličnosti ne mogu biti dokazom da su kodeksi djelo istoga pisara, ali upućuju na to da je krajem 15. i početkom 16. stoljeća na kraljevskome dvoru u Budimu djelovao krug bliskih službenika koji su, slijedeći pomno odabrane obrasce izrade rukopisâ, stvorili vrijedan i prepoznatljiv korpus rukopisne baštine. U tom je korpusu i Dubrovčanin Feliks Petančić ostavio trag.

6. Zaključak

Polazeći od već poznate rukopisne građe tradicionalno pripisane Feliksu Petančiću, ovaj rad daje uvid u osobitosti Petančićeva duktusa. Zahvaljujući raznolikosti materijalâ koje je Petančić za sobom ostavio, možemo identificirati paleografske osobitosti triju njegovih pisama: 1) kancelarijska minuskula (oprimjerena u senjskim ispravama i *GM*); 2) humanistička minuskula (oprimjerena u *PP* te u djelima nastalima u sklopu budimske pisarske radionice); 3) kancelarijsko kurzivno/brzopisno pismo (oprimjereno u spisima Kaznenoga suda Dubrovačke Republike). Na temelju osobitostî Petančićeve grafije rad zatim upozorava na nedosljednosti u dosadašnjem tretmanu poznate građe, pri čemu se dokazuje da, nasuprot tvrdnjama prijašnjih istraživača, *GB* nije autograf Feliksa Petančića, nego je kasniji prijepis popraćen manjim ispravcima, najvjerojatnije Petančićevim. Autografom se pokazala *GM*, uz dodatnu napomenu da je posljednja stranica rad nepoznate ruke. Jedino što se o toj ruci zasad može reći jest da je vjerojatno isto-

vjetna ruci koja je ispisala raspravu slabo poznatog Dominika Krispa Ranusija, također nastalu u budimskom skriptoriju.

Rad zatim upozorava na dosad nepoznate rukopise za koje se temeljem poredbeno-paleografske analize može dokazati da ih je napisao upravo Feliks Petančić. Dva su takva kodeksa otkrivena u korpusu rukopisâ nastalih krajem 15. stoljeća, za vrijeme dok je Petančić pod patronatom kralja Matije Korvina sudjelovao u radu njegova skriptorija. Prvi je rukopis latinski prijevod Averlinova *De architectura* (Venecija, Nacionalna knjižnica, *Lat. VIII, 2 (=2796)*), dok je drugi psaltir koji se danas čuva u Nacionalnoj knjižnici u Budimpešti pod signaturom *Cod. Lat. 369*. Ovi kodeksi prvi su poznati dokaz da je Petančićev rad u kraljevskom skriptoriju uključivao sastavljanje cjelovitih kodeksa. Treba napomenuti da još uvijek nisu identificirani svi rukopisi koji su nastali u budimskom skriptoriju, niti su svi poznati rukopisi javno dostupni za usporedbu, što ostavlja mogućnost da u skorijoj budućnosti bude otkrivena nova rukopisna građa koja je rezultat rada Feliksa Petančića.

Konačno, rad skreće pažnju na dosad nepoznatu ispravu nastalu u Senju u kolovozu 1500. godine po nalogu senjskoga kaptola.[96] Premda se u ispravi Feliks Petančić nigdje izrijekom ne spominje, paleografski je i kronološki dokazano da je i nju vlastoručno napisao upravo on, tada u ulozi gradskoga notara. Ovaj dokument tako je zasad najraniji pouzdan svjedok o Petančićevoj službi u Senju i pomaže nam upotpuniti sliku o njegovu životnom i profesionalnom putu.

[96] Vidi bilješku 8 i **Sliku 15**.

BIBLIOGRAFIJA

Rukopisi

Budapest, Magyar Nemzeti Levéltár, *Acta Paulinorum* (*Q312*); digitalni faksimil na: archives.hungaricana.hu/en/charters/251382/ (internet, 11. svibnja 2026.).

Budapest, Magyar Nemzeti Levéltár, *Frangepán család* (*Q 227*), *38563;* digitalni faksimil na: archives.hungaricana.hu/en/charters/247444/ (internet, 11. svibnja 2026.).

Budapest, Magyar Nemzeti Levéltár, *Frangepán család (Q 227)*, *38564;* digitalni faksimil na: archives.hungaricana.hu/en/charters/259535/ (internet, 11. svibnja 2026.).

Budapest, Országos Széchényi Könyvtár, *Cod. Lat. 234*; digitalni faksimil na *Biblioteca Corvina*: corvina.hu/en/corvina/virtual-corvinas/codlat234-en/ (internet, pristup 11. svibnja 2026.).

Budapest, Országos Széchényi Könyvtár, *Cod. Lat. 378*. Digitalni faksimil na *Biblioteca Corvina*: corvina.hu/en/corvina/virtual-corvinas/codlat378-en/ (internet, 11. svibnja 2026.).

Budapest, Országos Széchényi Könyvtár, *Cod. Lat. 417*; digitalni faksimil na *Biblioteca Corvina*: corvina.hu/en/corvina/virtual-corvinas/codlat417-en/ (internet, 11. svibnja 2026.).

Dubrovnik, Državni arhiv, DADU–23 *Criminalia, Libro delle condempnationi vecchie del 1481 in 1521*.

Dubrovnik, Državni arhiv, DADU, *Acta Cons. min*. 25, 107v.

Dubrovnik, Državni arhiv, *Div. Not. 76*.

Dubrovnik, Državni arhiv, HR–DADU–7.3.5 *Diplomata et acta, 15. st*, *Skupina »bečkih« latinskih isprava*, br. 230.

Istanbul, Topkapı Sarayı Müzesi, *G. I. 46. – Deissmann 46*; digitalni faksimil na *Biblioteca Corvina*: corvina.hu/en/corvina/virtual-corvinas/g_i_46_deissmann46-en/ (internet, 11. svibnja 2026.).

Madrid, Biblioteca Nacional de España, Madrid, *VITR/4/12*. Biblioteca Nacional de España: bnedigital.bne.es/bd/card?oid=0000199600 (internet, 11. svibnja 2026.).

Nürnberg, Stadtbibliothek, *MS Solg. 31 2°*; digitalni faksimil na *Biblioteca Corvina*: corvina.hu/en/corvina/virtual-corvinas/ms_solg31_2o-en/ (internet, 11. svibnja 2026.).

Paris, Bibliothèque nationale de France, *Latin 2129*; digitalni faksimil na *Biblioteca Corvina*: corvina.hu/en/corvina/virtual-corvinas/codlat2129-en/ (internet, 11. svibnja 2026.).

Venezia, Biblioteca nazionale Marciana, *Lat. VIII, 2 (=2796)*; digitalni faksimil na *Biblioteca Corvina*: corvina.hu/en/corvina/virtual-corvinas/ms2796-en/ (internet, 11. svibnja 2026.).

Izvori

Biblioteca Corvina (internet).

Literatura

Appendini, Francesco Maria, *Notizie istorico-critiche sulle antichità storia e letteratura de Ragusei*, sv. 2, Antonio Martecchini, Dubrovnik, 1803.

Banfi, Florio, »Felice Petanzio da Ragusa, oratore dei re d'Ungheria Mattia Corvino e Vladislao II, miniatore e bibliotecario della Corviniana di Buda«, *Archivio storico per la Dalmazia XXIV,* 1938, 362–384.

Bradanović, Marijan, »Bernardinov grb u grobničkoj župnoj crkvi i nadgrobna ploča biskupa Kristofora Stojkovića«, *Ars Adriatica XIII*, 2023, 75–98.

Cvitić, Leon, »The Real Felix: The Archival Lives of Feliks Petančić«, *Systasis*, 2023. (internet, 11. svibnja 2026).

Czvittinger, Dávid, *Specimen Hungariae literatae*, Frankfurt i Leipzig, 1711.

Dávid, Géza i Bálint Lakatos, »Felix Petancius és a török szultánokról készített első európai családfa«, *Keletkutatás,* 2020, 47–88.

Fessler, Ignaz Aurelius, *Geschichte von Ungarn*, sv. 3, Leipzig, F. A. Brockhaus, 1870.

Földesi, Ferenc, *Bibliotheca Corviniana 1490–1990*, Országos Széchényi Könyvtár, Budimpešta, 1990.

Gelcich, József i Lajos Thallóczy, *Raguza és Magyarország*, Tudományos Akadémia, Budimpešta, 1887.

Gliubich, Simeone, *Dizionario biografico degli uomini illustri della Dalmazia*, Rod. Lechner Librajo dell' I. R. Università, Beč, 1856.

Hevesy, André de, »Une »Histoire Turque« enluminée provenant de la bibliothèque de Wladislas II, roi de Hongrie et de Pologne«, *Gazette des Beaux Arts,* 1923, 287–296.

Hoffman, Edith, *Régi magyar bibliofilek*, ur. Tünde Wehli, MTA Művészettörténeti Kutató Intézet, Budimpešta, 1992.

Horány, Elek, *Nova memoria Hungarorum et provincialium*, Budimpešta 1795.

Kniewald, Dragutin, »Feliks Petančić i njegova djela«, *Posebna izdanja* CCCL, SANU, Beograd, 1961.

Kolendić, Petar, »Feliks Petančić pre definitivnog odlaska u Ugarsku«, *Glas SANU* CCXXXVI, 1959, 1–22.

Krčelić, Baltazar Adam, *Historiarum Cathedralis ecclesiae Zagrabiensis Partis primae Tomus primus*, Typis primo Rainerianis, dein Zerauschegianis, ac demum Antonii Jandera Typographi, Zagreb, 1770.

Kukuljević Sakcinski, Ivan, *Pjesme Marka Marulića I*, JAZU, Zagreb, 1869.

Kukuljević Sakcinski, Ivan, *Slovnik umjetnikah jugoslavenskih*, tiskom Narodne tiskare dra. Ljudevita Gaja, Zagreb, 1858.

Lonza, Nella, »Dubrovački studenti prava u kasnom srednjem vijeku«, *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku 48*, 2010, 26–30.
Matković, Petar, *Putovanja po balkanskom poluotoku 16. vieka*, Tisak Dioničke tiskare, Zagreb, 1879.
Moréri, Louis, *Le grand dictionnaire historique*, sv. 5, Libraires Associés, Pariz, 1759.
Paolini, Devid, *La génesis de »La Celestina«*, Iberoamericana Vervuert, Madrid, 2023.
Pertusi, Agostino, *Martino Segono di Novo Brdo, vescovo di Dulcigno*, Istituto Storico per il Medio Evo, Rim, 1981.
Pray, Georg, *Annales regum Hungariae*, sv. 4, Sumptibus Augustini Bernardi, Beč, 1767.
Sanudo, Marino, *Esposizione di rapporti fra la Republica Veneta e gli Slavi meridionali*, sv. 1, Tipografia del Commercio, Venecija, 1863.
Schier, Xystus, *Dissertatio de Regiae budensis bibliothecae Mathiae Corvini ortu, lapsu, interitu et reliquiis*, Sumptu Francisci Josephi Rötzeh, Beč, 1799.
Sladović, Manoilo, *Povĕsti biskupijah Senjske i Modruške ili Krbavske*, Tisak austrianskog Lloyda, Trst, 1856.
Syrus: Una comedia humanista dedicada al conde de Tendilla, prir. Arantxa Domingo Malvadi, Ediciones Universidad de Salamanca, 2024.
Škreblin, Bruno, *Urbana elita zagrebačkog Gradeca*, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2018.
Timon, Sámuel, *Epitome chronologica rerum Hungaricarum et Transilvanicarum*, Typis Academ. Soc. Jesu, Cluj, 1764.
Ullman, Berthold Louis, *The Origin and Development of Humanistic Script*, Edizioni di Storia e Letteratura, Rim, 1960.
Vossius, Gerardus Joannes, *De historicis Latinis libri III*, Apud Ioannem Maire, Leiden, 1627.
Zsupán, Edina, »A Corvina könyvtár budai scriptorai«, u *»Az ország díszére«. A Corvina könyvtár budai műhelye*, ur. Edina Zsupán, Országos Széchényi Könyvtár, Budimpešta, 2020, 125–137.

Leon Cvitić

NEWLY DISCOVERED AUTOGRAPHS OF FELIKS PETANČIĆ

This paper is built upon a detailed analysis of the pen strokes of Feliks Petančić conducted on the corpus of handwritten testimonies. On the basis of the material available to date the features that characterise his penmanship are defined. The particular features of his pen strokes are used to, on the one hand, analyse the handwritten material that has already been associated with Petančić and on the other to draw attention to material that is relevant but previously unconsidered. The analysis yielded the following results. Firstly, it is shown that the attribution of MS Budapest Országos Széchényi Könyvtár, *Cod. Lat. 378* to Petančić is mistaken. Secondly, it is demonstrated for the first time that MS Madrid, Biblioteca Nacional de España, *VITR/4/12* is a Petančić autograph. Thirdly, two manuscripts from the scriptorium of Matthew Corvin – Venice, Biblioteca nazionale Marciana *Lat. VIII, 2* (=*2796*) and Budimpešta, Országos Széchényi Könyvtár, *Cod. Lat. 369* – are shown to be in the hand of Feliks Petančić. Finally, it is proved that a document held in the Hungarian National Archives – *Frangepán család (Q 227), 38563* – was also written by Feliks Petančić and constitutes the earliest known extant evidence of Petančić's Senj period.

Key words: Feliks Petančić, Bibliotheca Corvina, manuscript heritage, palaeography, codicology

Ovaj je rad dostupan u otvorenom pristupu u skladu s javnom autorskom licencijom Creative Commons Imenovanje 4.0. međunarodna (CC BY 4.0) koja dopušta neograničenu upotrebu, distribuciju i reprodukciju u bilo kojem mediju, pod uvjetom da je izvorno djelo ispravno citirano.

Open Access: This work is licensed under the open license Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) which permits unrestricted re-use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.